

Bachelor thesis

Democratische kwaliteit van regionaal bestuur

Stan Heinen

S1380362

Begeleiders: B. Denters

M. Boogers

19-01-2016

Universiteit Twente

Voorwoord

Dit verslag is geschreven als afsluiting van de opleiding bachelor Bestuurskunde aan de universiteit Twente. Voor de bachelor scriptie was het de taak een onderzoek te doen naar een voor de opleiding gerelateerd onderwerp. Na het langsgaan van de mogelijke onderwerpen is er gekozen een onderzoek te gaan doen naar het regionaal bestuur in Nederland. Dit onderwerp is zeer studie gericht, ook nu beleid meer en meer vanuit samenwerkingen wordt opgezet. Om het onderwerp te specificeren is er gekozen voor de democratische kwaliteit van het regionaal bestuur.

Dit onderzoek zou zonder de hulp van een aantal personen niet uitgevoerd kunnen worden. Daarom wil ik mijn begeleiders prof. dr. Bas Denters en prof. dr. Marcel Boogers bedanken voor het feit dat zij mijn begeleiders wilden zijn in dit onderzoek. Daarbij wil ik prof. dr. Bas Denters nog extra bedanken voor het mogelijk maken van dit onderzoek, de goede feedback en het beschikbaar stellen van zijn tijd. Daarnaast wil ik dr. Pieter-Jan Klok bedanken voor de hulp in dit onderzoek, door middel van zijn feedback en hulp in de data verwerking.

Winterswijk, 19 januari 2016,

Stan Heinen

Samenvatting

Het belang van samenwerking tussen gemeenten wordt steeds groter. Dit om meer omvangrijke problemen aan te kunnen pakken die gemeenten op zich zelf niet tegen kunnen gaan. Echter brengt het de vraag met zich mee wat deze samenwerkingen voor een effect hebben op de democratische kwaliteit. Deze kwestie wordt onderzocht door middel van de gepercipieerde democratische kwaliteit te onderzoeken. De centrale vraag die luidt dan ook:

Wat zijn de effecten van de inrichting en het proces van de intergemeentelijke samenwerking van een gemeente op de door vertegenwoordigers van de gemeente gepercipieerde democratische kwaliteit van die samenwerking?

Voor dit onderzoek is de gepercipieerde democratische kwaliteit opgedeeld in twee aspecten: de 'betrokkenheid van de gemeenteraad' en de 'betrokkenheid van burgers' bij het regionaal bestuur. Hierbij bestaat de 'betrokkenheid van de gemeenteraad' uit vier onderdelen: het vroeg betrekken van de gemeenteraad in de besluitvorming, de gelegenheid van de gemeenteraad om opvattingen kenbaar te maken, het gebruik van de mogelijkheden om invloed uit te oefenen, en de feitelijke invloed van de gemeenteraad. De 'betrokkenheid van burgers' bestaat uit twee onderdelen: het betrekken van burgers bij het regionaal bestuur, en het betrekken van maatschappelijke organisaties bij het regionaal bestuur.

Het onderzoek begint met het opstellen van een theoretisch model. Aan de hand van deze verklarende factoren wordt het onderzoek uitgevoerd. Vervolgens worden de aspecten van democratische kwaliteit verder uitgewerkt. Er wordt hierbij gekeken naar de betrouwbaarheid van de twee aspecten met behulp van een Cronbach's alpha analyse. Ook worden de verschillen in de (aspecten van) democratische kwaliteit geanalyseerd. Vervolgens richt het onderzoek zich op de verklarende factoren. De vraag hierbij is hoe de gemeenten van elkaar verschillen als het gaat om de verklarende factoren. Ten slotte worden regressie analyses gebruikt om de significante invloeden van de verklarende factoren op de democratische kwaliteit te bepalen. Om dit overzichtelijk weer te geven wordt het theoretische causale model uitgewerkt, waarbij ook de directe en indirecte effecten van de verklarende factoren zichtbaar worden.

Inhoudsopgave

1. Inleiding en doelstelling.....	5
1.1 Onderzoeksvraag.....	5
2. Theoretisch kader.....	6
2.1 De aspecten van de democratische kwaliteit.....	7
3. Verklarende factoren.....	8
3.1 Verwachtingen.....	10
3.2 Verwacht causaal model.....	11
4. Onderzoeksopzet.....	11
5. Operationalisering.....	12
5.1 Operationalisering gepercipieerde democratische kwaliteit.....	13
5.2 Operationalisering verklarende factoren.....	14
6. Deelvraag 1: Verschillen in gepercipieerde democratische kwaliteit.....	14
6.1 De verdeling van de aspecten van democratische kwaliteit.....	16
7. Deelvraag 2: De verklarende variabelen.....	18
8. Deelvraag 3: Regressie analyses.....	24
8.1 De invloed op het betrokkenheid van de gemeenteraad.....	24
8.1.1 Directe invloed complexiteit op informatieverstrekking gemeenteraad.....	25
8.1.2 Directe invloed van de verklarende factoren op de betrokkenheid van de gemeenteraad.....	25
8.1.3 Het causale model voor de betrokkenheid van de gemeenteraad.....	26
8.2 De invloed op de betrokkenheid van burgers.....	27
8.2.1 Directe invloed van complexiteit op informatieverstrekking aan burgers...	28
8.2.2 Directe invloed van de verklarende factoren op de betrokkenheid van burgers.....	28
8.2.3 Het causale model voor de betrokkenheid van burgers.....	29
9. Overzicht van de analyses.....	31
10. Conclusie en beperking.....	32
11. Literatuurlijst.....	34

1. Inleiding en doelstelling

Het onderzoek richt zich op het regionaal bestuur in Nederland. Het regionaal bestuur wordt gezien als ‘het geheel van de door Nederlandse gemeenten ingestelde regionale samenwerkingsverbanden en de door de Rijksoverheid verplichte regionale samenwerkingsvormen die gericht zijn op het behartigen van een publiek belang’ (Boogers, Denters, & Sanders, 2015). In het tegenwoordige bestuur wordt er meer en meer samenwerking verwacht van verschillende gemeenten, dit om meer omvangrijke problemen aan te kunnen pakken die gemeenten op zich zelf niet tegen kunnen gaan. ‘*The traditional, hierarchical model of government simply does not meet the demands of this complex, rapidly changing age*’ (Jacobsen, 2014). Ook kan samenwerking voordelen met zich meebrengen wat betreft de kosten en resultaten. Toch is de wenselijkheid en onwenselijkheid van regionaal een punt van discussie. Niet alleen is er onderzoek nodig naar de vraag of regionaal bestuur wel meer resultaten behaalt, ook de democratische kwaliteit van regionaal bestuur verdient nog onderzoek. Het doel van dit onderzoek is dan ook een beter beeld te krijgen welke effecten het regionaal bestuur met zich mee brengt voor de democratische kwaliteit.

In dit onderzoek wordt er een vervolg gegeven aan het onderzoek ‘Quick scan van Boogers et al. (2015). Hierin is onderzoek gedaan naar de totale gepercipieerde democratische kwaliteit. Van deze verzamelde gegevens wordt gebruik gemaakt. In dit onderzoek wordt gebruik gemaakt van enquêtes gehouden onder alle gemeenten in Nederland. Door in dit onderzoek de totale gepercipieerde democratische kwaliteit op te delen in een aantal aspecten zal er specifiekere gekeken kunnen worden naar de democratische kwaliteit en op welke manier en door welke factoren deze aspecten beïnvloed worden.

1.1 Onderzoeksvraag

De onderzoeksvraag is als volgt:

Wat zijn de effecten van de inrichting en het proces van de intergemeentelijke samenwerking van een gemeente op de door vertegenwoordigers van de gemeente gepercipieerde democratische kwaliteit van die samenwerking?

Dit is dus een verklarend onderzoek. Hierbij is de gepercipieerde democratische kwaliteit van de samenwerking de te verklaren variabele. De verklarende variabelen zijn de kenmerken van de gemeente, de manier waarop de samenwerkingsrelaties zijn ingericht en de samenwerkingsprocessen. Deze vraag sluit aan op eerder onderzoek van Boogers et al. (2015). In dit onderzoek wordt verder gebruik gemaakt van een aantal sub-vragen:

1. In welk opzicht is er verschil in de gepercipieerde democratische kwaliteit van de samenwerking tussen de gemeenten?
2. Wat zijn de overeenkomsten en verschillen in termen van de inrichting en het proces van de intergemeentelijke samenwerking van een gemeente, en de beschikbaarheid van informatie voor de gemeenten?
3. Wat is het effect van de inrichting en het proces van de intergemeentelijke samenwerking van een gemeente op de gepercipieerde democratische kwaliteit van de samenwerking tussen gemeenten?

Deze sub-vragen moeten er voor zorgen dat de hoofdvraag beantwoord wordt. Ook helpt het om een aantal onderdelen duidelijk te hebben voordat verder gegaan wordt met het vervolg van het onderzoek, dat moet met behulp van deze vragen gaan lukken.

2. Theoretisch kader

De democratische kwaliteit is op te splitsen in de indirecte en de directe democratische kwaliteit. Bij de indirecte democratische kwaliteit gaat het over de invloed van de vertegenwoordiging van het volk, in dit geval in de gemeenteraadsleden. Nederland is een representatieve democratie, oftewel een indirecte democratie. Dit wil zeggen dat burgers invloed uitoefenen op de samenstelling van de gemeenteraad, door middel van stemmen. Deze gemeenteraad heeft weer invloed op de samenstelling van het algemeen bestuur van het samenwerkingsverband. Verder heeft de gemeenteraad de mogelijkheid inlichtingen te vragen aan bestuurders van het algemeen bestuur, en deze bestuurders vervolgens tot verantwoording te roepen.

In dit onderzoek wordt uitgegaan van de definitie gegeven door Boogers et al. (2015) waarbij de democratische kwaliteit van het regionaal bestuur wordt gezien als ‘de mogelijkheden voor burgers en/of hun vertegenwoordigers om de besluitvorming binnen regionale besturen te beïnvloeden’.

Hierbij moet rekening gehouden worden met 3 aspecten:

- het bestaan van een mogelijkheid om besluitvorming te beïnvloeden
- het feitelijk gebruik van die mogelijkheid
- de feitelijke invloed als resultaat van het gebruik van de mogelijkheid (Boogers et al., 2015)

Democratisch gezien speelt de wijze van samenstelling van het regionaal bestuur een belangrijke rol. ‘Raden van de deelnemende gemeenten wijzen uit hun midden leden van het algemeen bestuur aan’ (Traag, 1990). Deze regel is vastgelegd in de artikel 13 lid 1 Wet gemeenschappelijke regelingen: ‘*Het algemeen bestuur van een openbaar lichaam, ingesteld bij een regeling die uitsluitend is getroffen door raden, bestaat uit leden die per deelnemende gemeente door de raad uit zijn midden, met uitzondering van de voorzitter, worden aangewezen. Indien de regeling mede is getroffen door raden, bestaat het algemeen bestuur uit leden die per deelnemende gemeente door de raad uit zijn midden, de voorzitter inbegrepen, en uit de wethouders worden aangewezen*’ (“Wet gemeenschappelijke regelingen,” 1984). Dit duidt dus op een getrapte vertegenwoordiging. Dit wil zeggen dat het bestuur van de samenwerking niet door het volk zelf gekozen is, maar via de door de bevolking gekozen gemeenteraad. Dit is dan ook niet een optimale vorm van democratie, omdat de bevolking geen rechtstreekse invloed heeft op de samenstelling van het regionaal bestuur. Opvallend, vanuit een democratisch perspectief, is het feit dat de samenstelling van het algemeen bestuur in de praktijk in veel gevallen niet aan de hand van het aantal uitgebrachte stemmen wordt gedaan. Zo kloppen de verhoudingen tussen het aantal vertegenwoordigers in het regionaal bestuur van de grotere gemeenten en kleinere gemeenten vaak niet. Gezien het aantal inwoners, en het aantal uitgebrachte stemmen van een grotere gemeente zou het meer vertegenwoordigd moeten zijn in het algemeen bestuur dan een kleinere gemeente, in de praktijk blijkt dit echter niet altijd het geval (Traag, 1990).

Gezien het feit dat het algemeen bestuur wordt gekozen door de gemeenteraad en het verbod van last en ruggespraak niet in de wet gemeenschappelijke regelingen is opgenomen, is het zo dat de door de gemeenteraad gekozen leden niet verplicht zijn het regionaal belang te behartigen. Zo is het dus de vraag welke rol opvatting het gekozen lid voor het bestuur van de samenwerking aanneemt.

Vertegenwoordigt het gekozen raadslid zijn politieke achterban, de regio of de gemeente. Het blijkt dat de belangen van de gemeenten vaak op de eerste plaats komen te staan. Voor dit onderzoek is de wijze van samenstelling en de rol opvatting echter niet van belang, maar gaat het om de invloed die er nog uitgeoefend kan worden na de samenstelling van het bestuur.

In de uitgevoerde enquête zijn vragen gesteld aan gemeentegriffiers over de invloed van de gemeenteraad. Wetgeving richt zich voornamelijk op de controle en beïnvloedingsmogelijkheden die de gemeenteraad heeft. De gemeenteraad heeft de mogelijkheid inlichtingen te verschaffen op basis van Artikel 16 lid 2 Wet gemeenschappelijke regelingen (Wgr): *‘De regeling houdt bepalingen in omtrent de wijze waarop een lid van het algemeen bestuur van het openbaar lichaam of een lid van het gemeenschappelijk orgaan aan de raad die dit lid heeft aangewezen, de door een of meer leden van die raad gevraagde inlichtingen dient te verstrekken’* ("Wet gemeenschappelijke regelingen," 1984).

Aan de hand van deze inlichtingen kan de raad controle uitoefenen op het regionaal bestuur. Indien uit deze inlichtingen zaken aan het licht komen waar de raad meer over zou willen weten, of het wellicht niet mee eens is, is er de mogelijkheid tot ter verantwoording roepen van het door de raad aangewezen lid van het bestuur. Artikel 16 lid 1 Wgr stelt regels over het verantwoording afleggen aan de raad: *‘De regeling houdt bepalingen in omtrent de wijze waarop een lid van het algemeen bestuur van het openbaar lichaam of een lid van het gemeenschappelijk orgaan door de raad die dit lid heeft aangewezen, ter verantwoording kan worden geroepen voor het door hem in dat bestuur onderscheidenlijk dat orgaan gevoerde beleid’* ("Wet gemeenschappelijke regelingen," 1984). Deze voorschriften zijn opgenomen om een blijvende inbreng van gemeentebesturen in de beleidsvorming van een samenwerkingsorgaan te verzekeren en de politieke controle op de leden van de bestuursorganen van het samenwerkingsverband te verscherpen. Volgens Traag (1990) blijkt in de praktijk dan ook de gemeenteraad het meeste betrokken.

Naast de indirecte invloed via gemeenteraden heeft de directe democratische kwaliteit betrekking op de burgers die invloed uitoefenen. Directe invloed hebben de burgers aangezien burgers zelf de mogelijkheid hebben contact op te nemen met raadsleden en bestuurders. Op deze manier kunnen ze vragen stellen over de regionale besluiten en regionale onderwerpen, en hierbij hun mening kenbaar maken over deze zaken. Op deze manier kunnen burgers betrokken worden bij vraagstukken en besluiten van het regionaal bestuur.

2.1 Aspecten van democratische kwaliteit van het regionaal bestuur

In het onderzoek van Boogers et al. (2015) is gebruik gemaakt van een enquête om de democratische kwaliteit van het regionaal bestuur te meten. Deze enquête is te gebruiken en op te delen in verschillende aspecten van democratische kwaliteit. Hierdoor geeft de enquête de mogelijkheid de democratische kwaliteit in te delen in twee aspecten, de ‘betrokkenheid van de gemeenteraad’ en de ‘betrokkenheid van de burgers en maatschappelijke organisaties’ bij het regionaal bestuur vormen een aspect.

De opdeling is als volgt:

1. Het eerste aspect richt zich op de indirecte invloed. De indirecte invloed wordt bekeken aan de hand van de invloed van de gemeenteraad. De samenvoeging van de volgende vier vragen beslaan de ‘betrokkenheid van de gemeenteraad’ bij belangrijke besluiten in het regionaal bestuur:
  - Onze gemeenteraad wordt in een vroeg stadium bij deze besluiten betrokken (vraag 6a)
  - Onze gemeenteraad heeft in de regel voldoende gelegenheid gehad om bij dergelijke (belangrijke) besluiten zijn opvattingen kenbaar te maken (vraag 6b)
  - Onze gemeenteraadsleden maken ruimschoots gebruik van de beschikbare mogelijkheden om belangrijke besluiten van samenwerkingsverbanden te beïnvloeden (vraag 6e)

- Standpunten van onze gemeenteraad over belangrijke regionale vraagstukken hebben in een aantal gevallen invloed gehad op besluitvorming in regionaal verband (vraag 6f)
2. De directe invloed bestaat uit de invloed die de burgers uitoefenen op de regionaal bestuur. Dit kan zowel door individuele burgers gebeuren, als door maatschappelijke organisaties. De volgende twee vragen samengevoegd beslaan de ‘betrokkenheid van de burgers’ bij belangrijke besluiten van het regionaal bestuur:
- In hoeverre betrekken intergemeentelijke samenwerkingsverbanden bij het nemen van belangrijke beslissingen op hun werkterrein individuele burgers uit de regio bij de besluitvorming? (vraag 8f)
  - In hoeverre betrekken intergemeentelijke samenwerkingsverbanden bij het nemen van belangrijke beslissingen op hun werkterrein lokale en regionale maatschappelijke organisaties uit de regio bij de besluitvorming? (vraag 8g)

Deze opsplitsing van de democratische kwaliteit geeft de mogelijkheid tot het vergelijken van de verschillende aspecten. Verschillen in de aspecten kunnen zo herkend worden, en mogelijk verklaard worden door de verschillende factoren die de democratische kwaliteit beïnvloeden. Op deze manier is het mogelijk dieper in te gaan op de democratische kwaliteit van het regionaal bestuur.

3. Verklarende factoren

De theorie gaat er vanuit dat de democratische kwaliteit van het regionaal bestuur door een aantal verschillende factoren wordt beïnvloed. Te beginnen met een viertal factoren die de complexiteit van de samenwerking beïnvloeden. De centrale verwachting hierin is dat wanneer een samenwerking complexer is, dit leidt tot minder controle en het lastiger wordt om de samenwerking te kunnen controleren. Dit zorgt weer voor een vermindering van de democratische kwaliteit.

De eerste factoren die de complexiteit beïnvloeden betreffen de omvang van de samenwerking. In de literatuur is gewezen op de negatieve effecten van de schaalvergroting door intergemeentelijke samenwerking: *‘overlapping districts, or higher-level government intervention solves scale and externality problems, yet their larger scale reduces local control’* (Feiock, 2007). De omvang beïnvloedt de democratische kwaliteit zo dat een groter aantal samenwerkingsverbanden naar verwachting zorgt voor meer complexiteit. Complexiteit zorgt er voor dat de samenwerking een stuk minder transparant wordt. Meer complexiteit leidt er dan ook toe dat het lastiger wordt om het regionaal bestuur te beïnvloeden en te controleren. Dit leidt er toe dat er meer controle nodig zal zijn.

Bij de omvang gaat het naast het aantal samenwerkingsverbanden ook om het aantal betrokken gemeenten in de samenwerking. Dit wordt bekeken door naar het aantal samenwerkingspartners te kijken. Hierbij is onderscheid te maken tussen manieren om de samenwerkingspartners te bekijken. Ten eerste het bruto aantal samenwerkingspartners, oftewel de som van het aantal partners van alle verbanden waarin een gemeente participeert. Een andere manier is het gemiddelde aantal partners per samenwerkingsverband, het bruto aantal samenwerkingspartners gedeeld door het aantal samenwerkingsverbanden van de gemeente. En een derde manier is het netto aantal partners, oftewel de unieke partners waarmee een gemeente samenwerkt, zodat een partner niet dubbel geteld wordt (Boogers et al., 2015). Het uitgangspunt in dit onderzoek is om voor het netto aantal samenwerkingspartners na te gaan welk effect het heeft op de ‘betrokkenheid van de gemeenteraad’ en de ‘betrokkenheid van de burgers’.

Een derde factor die de complexiteit vergroot en ook de omvang van de samenwerking betreft, is het aantal terreinen waarop samengewerkt wordt. Het gaat hierbij om het aantal typen van samenwerking. Een voorbeeld hiervan is samenwerking op het gebied van afvalverwerking. Een groter aantal typen van samenwerking verhoogt de complexiteit van de samenwerking. Deze factor wijkt af van de twee voorgaande factoren dat gaat over de omvang van de samenwerking, aangezien het daarbij slechts gaat om het aantal samenwerkingsverbanden en samenwerkingspartners. In dit geval gaat het erover dat er met dit aantal samenwerkingsverbanden en partners niet op maar één, maar op meerdere terreinen samengewerkt wordt. Deze intensivering van de samenwerking leidt dus niet per se tot een hoger aantal samenwerkingsverbanden en partners, maar beïnvloedt wel de complexiteit.

Een vierde onderdeel die de complexiteit beïnvloedt is de mate van overeenstemming en consensus binnen de samenwerking. Nauw verbonden hiermee is de homogeniteit binnen de samenwerking. Wanneer er veel verschillen bestaan tussen de gemeenten qua belangen en behoeftes, dat kan ontstaan door verschillen in bijvoorbeeld bevolkingsomvang, welstand en sociale behoeftes, is de kans op overeenstemming kleiner en de kans op conflicten groter. Een maatstaf voor het meten van de conflicten en overeenstemming is de consensus. Een hoge mate van consensus in het regionaal bestuur zorgt er voor dat er minder conflicten ontstaan. Bij de mate van consensus wordt er gekeken naar de onderlinge meningsverschillen tussen gemeenten en de meningsverschillen tussen regio en gemeenten. Een hoge mate van consensus wil zeggen dat er binnen het regionaal bestuur overeenstemming is over de zaken die gebeuren moeten. Als alle betrokkenen dezelfde belangen hebben, maakt dit de samenwerking een stuk makkelijker. Wanneer er vele verschillende belangen behartigd moeten worden, wordt het gecompliceerder. Een hoge mate van consensus zorgt er voor dat de betrokken partijen hetzelfde willen. Wanneer de partijen hetzelfde nastreven komen er minder belangen en meningen bij kijken. Dit leidt er toe dat de samenwerking minder complex is dan wanneer er allerlei verschillende belangen behartigd moeten worden. Hierdoor zal het controleren van de samenwerking minder complex zijn en hoeft er minder gecontroleerd te worden. Dit reduceert niet alleen de kosten, maar maakt dus het controleren ook een stuk makkelijker. Ook is een complexere samenwerking lastiger te beïnvloeden vanwege alle verschillende belangen. Een hoge mate van consensus verhoogt hierdoor de democratische kwaliteit. In de enquête zijn stellingen opgenomen die de mate van consensus beslaan.

Deze vier factoren vormen samen de factoren die de complexiteit van de samenwerking beïnvloeden. Hiernaast beïnvloedt nog een factor de democratische kwaliteit van de samenwerking.

Een laatste belangrijke factor die de democratische kwaliteit van het regionaal bestuur beïnvloedt is de beschikbaarheid van informatie. Er wordt op verschillende manieren verwezen naar het belang van 'goede informatie' dat nodig is voor de beïnvloeding en controle van regionale besturen en om te kunnen bepalen of het beleid werkt. *'Meaningful democratic control of government requires citizens to have valid information about what government is doing and how well it is doing it'* (Feiock, 2004). De beschikbaarheid van goede informatie geldt niet alleen voor de burgers, ook de raadsleden in de gemeenten die voor de controle moeten zorgen hebben deze informatie nodig. Een ander punt is dat 'informatie, die nodig is voor de controle, nog te vaak als een grote, weinig tot lezen uitnodigende, stapel papier wordt aangeleverd' wat leidt tot een overvloed aan informatie. Aan de andere kant komt het ook voor dat de benodigde documenten juist niet op tijd worden afgeleverd (BZK, 2005). Ook is informatie soms te algemeen van aard (Raad & bestuur, 2015).

In de Wet gemeenschappelijke regelingen artikel 16.2 zijn regels vastgesteld over zowel de plicht tot het verstrekken van gevraagde inlichtingen als de wijze waarop: *'De regeling houdt bepalingen in omtrent de wijze waarop een lid van het algemeen bestuur van het openbaar lichaam of een lid van het*

gemeenschappelijk orgaan aan de raad die dit lid heeft aangewezen, de door een of meer leden van die raad gevraagde inlichtingen dient te verstrekken' ("Wet gemeenschappelijke regelingen," 1984).

De mate of dit echter op een bevredigende manier gebeurt kan in de praktijk verschillen.

Informatie is dus een belangrijke factor die de democratische kwaliteit kan beïnvloeden. Des te beter de informatie die gemeenten en burgers van het regionaal bestuur ontvangen is, des te meer mogelijkheid er is tot controle en beïnvloeding van de besluiten. Oftewel, betere toegang tot informatie over het regionaal bestuur, leidt tot betere democratische kwaliteit. In de enquête die gehouden is onder gemeentesecretarissen, zijn vragen gesteld over de informatieverstrekking.

Naar verwachting heeft de informatieverstrekking dus een direct effect op de aspecten van de democratische kwaliteit. Daarnaast is de informatieverstrekking ook van belang omdat verwacht wordt dat de informatieverstrekking als een interveniërende variabele functioneert tussen de eerder genoemde verklarende variabelen en de democratische kwaliteit. Er wordt aangenomen dat een hogere mate van complexiteit in de samenwerking er voor zorgt dat de informatieverstrekking lastiger wordt.

3.1 Verwachtingen

Op grond van de in het vorige deel gepresenteerde theorie zijn er een aantal verwachtingen en hypothesen opgesteld. Ten eerste wordt verwacht dat de complexiteit van de samenwerking de democratische kwaliteit beïnvloedt, doordat een complexere samenwerking minder en lastiger gecontroleerd wordt.

Er zijn meerdere vormen van complexiteit te onderscheiden. Hierdoor zijn de volgende hypothesen op te stellen:

- 1.a Meer samenwerkingsverbanden leidt tot minder democratische kwaliteit
- 1.b Meer samenwerkingspartners leidt tot minder democratische kwaliteit
- 1.c Samenwerking op meerdere terreinen leidt tot minder democratische kwaliteit
- 1.d Een hogere mate van consensus binnen het regionaal bestuur leidt tot meer democratische kwaliteit

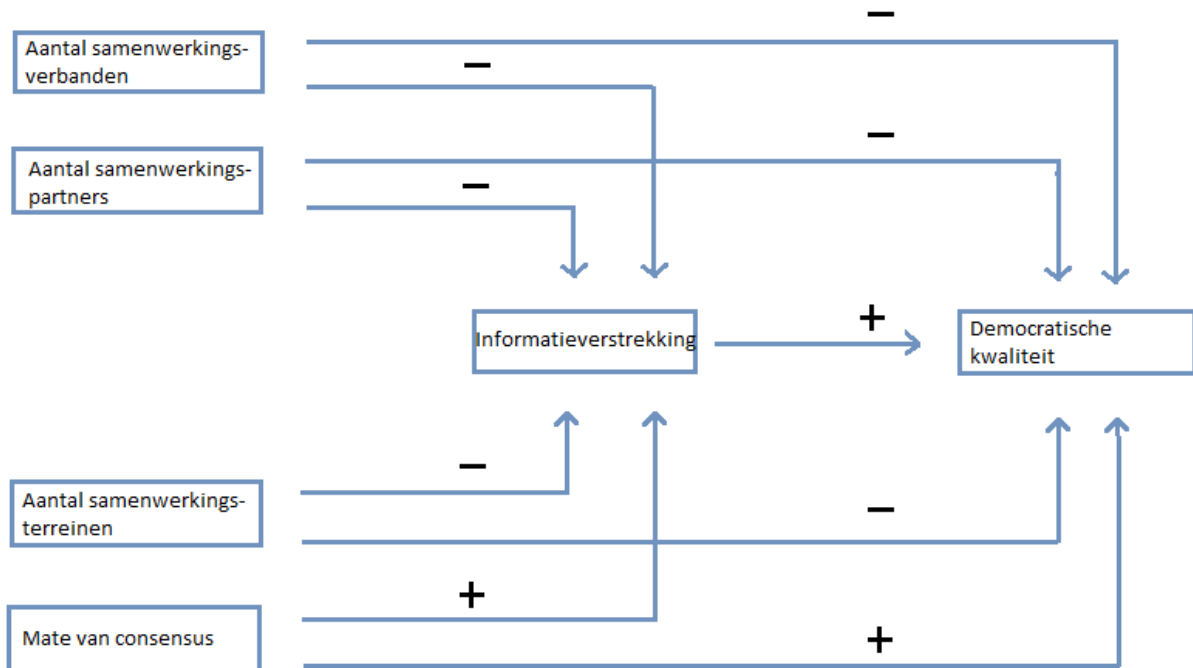
Naast de complexiteit wordt er verwacht dat de beschikbaarheid van informatie een rol speelt. Zonder de beschikbaarheid van de benodigde informatie is het niet mogelijk het regionaal bestuur goed te kunnen controleren en te beïnvloeden, daarnaast wordt verwacht dat de informatieverstrekking als interveniërende variabele functioneert:

2. Toegang tot de benodigde informatie leidt tot meer democratische kwaliteit
- 3.a Meer samenwerkingsverbanden leidt tot minder goede informatieverstrekking
- 3.b Meer samenwerkingspartners leidt tot minder goede informatieverstrekking
- 3.c Samenwerking op meerdere terreinen leidt tot minder goede informatieverstrekking
- 3.d Een hoge mate van consensus leidt tot betere informatieverstrekking

3.2 Verwacht causaal model

Aan de hand van de in de vorige paragraaf opgestelde hypothesen valt er een verwacht causaal model op te stellen. Hierbij wordt gebruik gemaakt van de te verwachten positieve en negatieve relaties tussen de variabelen. Het verwachte model is als volgt:

Figuur 1: het verwachte causale model van de verschillende variabelen

Figuur 1 geeft het te verwachten causale model aan. Het model geeft alle te verwachten relaties aan die invloed hebben op de democratische kwaliteit van het regionaal bestuur. Hierbij is onderscheid gemaakt tussen positieve, aangegeven met een plusteken, en negatieve relaties, aangegeven met een minteken.

4. Onderzoeksopzet

Dit onderzoek wordt uitgevoerd aan de hand van een cross-sectioneel onderzoek onder Nederlandse gemeenten, wat wordt gekenmerkt door de analyse van de op één specifiek moment verzamelde data. Op deze manier kunnen de gemeenten met elkaar vergeleken worden. In dit onderzoek wordt gebruik gemaakt van enquêtes gehouden onder de gemeentegriffiers en gemeentesecretarissen in Nederland, waarbij in dit onderzoek vooral gebruik gemaakt wordt van de data van de griffiers. Verder zijn er gegevens over de gemeenten door gebruik te maken van programmabegrotingen. Hieruit zijn gegevens gehaald zoals het aantal samenwerkingsverbanden.

De gegevens worden verwerkt in het statistisch programma SPSS. Er wordt gebruik gemaakt van verschillende opties die SPSS te bieden heeft om de data te analyseren. Er worden schalen geconstrueerd, waarbij Cronbach's alpha's worden gebruikt om de betrouwbaarheid van de schalen te meten. Verder worden bij de beantwoording van de onderzoeksvraag 1 en 2 beschrijvende analyses uitgevoerd. Bij de beantwoording van vraag 3 worden regressieanalyses gebruikt en vervolgens met behulp van padanalyses beter in beeld gebracht.

5. Operationalisering

De democratische kwaliteit wordt in dit onderzoek gemeten aan de eerder benoemde aspecten van de democratische kwaliteit. Hierbij zijn in een enquête vragen gesteld aan de gemeentegriffiers, over de gelegenheid van de gemeenteraad om zijn opvattingen kenbaar te maken binnen het regionaal bestuur, het gebruik van deze mogelijkheid en de uiteindelijke invloed van deze opvattingen. Deze stellingen vormen de ‘betrokkenheid van de gemeenteraad’. Het tweede aspect is de ‘betrokkenheid van burgers’, dat gemeten wordt door vragen in de enquête over de mate waarin individuele burgers en lokale/regionale maatschappelijke organisaties worden betrokken bij de besluitvorming. Om de eerste deelvraag, het verschil in de gepercipieerde democratische kwaliteit tussen gemeenten, te kunnen beantwoorden is het belangrijk deze aspecten met elkaar te vergelijken. Dit zal aan de hand van een T-test gebeuren.

Voor de tweede en derde deelvraag komen de factoren aan bod. Hier wordt gekeken naar de verschillen binnen de factoren en vervolgens door middel van regressie analyses gekeken wat de invloed van de factoren op de aspecten van de democratische kwaliteit zijn. Voordat we kunnen nagaan welke factoren de democratische kwaliteit bepalen moet eerst duidelijkheid verschaft worden over de manier waarop deze verklarende factoren, de variabelen over de complexiteit en de informatieverstrekking, gemeten worden:

- Als eerste wordt er gekeken naar het aantal samenwerkingsverbanden. Dit wordt bepaald met behulp van de programmabegrotingen. Hierbij wordt gebruik gemaakt van de paragraaf Verbonden Partijen. Op deze manier is gekeken hoe veel samenwerkingsverbanden er bestaan per gemeente.
- Ook het aantal betrokken gemeenten en samenwerkingspartners wordt bepaald door het analyseren van de programmabegrotingen. Opnieuw is dit gedaan met behulp van de paragraaf Verbonden Partijen. Zo valt te analyseren hoe veel samenwerkingspartners er betrokken zijn. Zoals eerder benoemd zijn er verschillende mogelijkheden het aantal samenwerkingspartners in kaart te brengen. Hier is gekozen voor het netto aantal samenwerkingspartners. Deze factor geldt als onderdeel van de complexiteit van het regionaal bestuur.
- Het derde onderdeel van de complexiteit is het aantal samenwerkingsterreinen van een gemeente. Ook dit wordt geteld door het analyseren van de paragraaf Verbonden Partijen in de programmabegrotingen. Op deze manier is het aantal samenwerkingsterreinen in kaart gebracht.
- Het vierde onderdeel van de complexiteit van de samenwerking wordt bekeken door de mate van consensus. Deze factor wordt gemeten door middel van de enquête waarbij gevraagd wordt de volgende stellingen op een schaal van 1 tot 10 te beantwoorden:
In hoeverre kenmerkte de intergemeentelijke samenwerking in uw regio zich in de afgelopen jaren door:
  - a. Onderlinge meningsverschillen tussen gemeenten.
  - b. Meningsverschil tussen regio en gemeenten.
- De data voor de factor beschikbaarheid van informatie wordt verkregen door de vragen in de enquête. De volgende stellingen, beantwoord door gemeentegriffiers, op een schaal van 1 tot 10, bepalen de factor:
Hierbij gaan stelling 1 en 2 over het beschikbaar stellen van informatie aan de gemeenteraad. Deze stellingen worden in het vervolg van het onderzoek samengevoegd tot één variabele, de beschikbaarheid tot informatie voor de gemeenteraad:
  1. Samenwerkingsverbanden in deze regio stellen in de regel actief informatie over regionale uitvoeringsprocessen en beleidsprestaties ter beschikking aan gemeenteraden

- Desgevraagd krijgen raadsleden doorgaans snel goede informatie over regionale uitvoeringsprocessen en beleidsprestaties.

Stelling 3 betreft de beschikbaarheid tot informatie voor de burgers, door middel van het verstrekken van informatie aan individuele burgers en maatschappelijke organisaties:

- Informereren samenwerkingsverbanden de burgers en maatschappelijke organisaties actief over de uitvoering en resultaten van hun besluiten?

5.1 Operationalisering gepercipieerde democratische kwaliteit

Om de betrouwbaarheid van de twee aspecten van democratische kwaliteit te bepalen wordt gebruik gemaakt van een Cronbach's alpha test. *'Cronbach's alpha is a measure of internal consistency, that is, how closely related a set of items are as a group. It is considered to be a measure of scale reliability'* (Ucla, 2015b). Onderscheid wordt er gemaakt tussen het onderdeel de 'betrokkenheid van de gemeenteraad', en de 'betrokkenheid van burgers'. De uitkomst van de Cronbach's alpha test heeft een waarde tussen de 0 en 1. Algemeen aanvaard is dat een waarde van de Cronbach's alpha van 0.7 of hoger een goede betrouwbaarheid aangeeft.

Tabel 1 – betrokkenheid gemeenteraad

Cronbach's Alpha	Cronbach's Alpha Based on Standardized Items	N of Items
,671	,672	4

Tabel 2 – betrokkenheid van burgers

Cronbach's Alpha	Cronbach's Alpha Based on Standardized Items	N of Items
,701	,724	2

Uit deze tabellen blijkt dat de Cronbach's alpha van beide aspecten van de democratische kwaliteit lichtelijk verschillen. De Cronbach's alpha van het aspect de 'betrokkenheid van de gemeenteraad' is 0.671. Deze waarde is iets lager in vergelijking met de score 0.701 voor de 'betrokkenheid van burgers'. De waarde van de invloed van de burgers duidt op een goede betrouwbaarheid. De waarde van de invloed van de gemeenteraad scoort met 0.671 wat lager. De waarde van de Cronbach's alpha wordt beïnvloed door 2 factoren, *'Cronbach's alpha can be written as a function of the number of test items and the average inter-correlation among the items'* (Ucla, 2015b). Het feit dat de alpha van de gemeenteraad met 0.671 net onder de grens van 0.7 voor goede betrouwbaarheid zit is geen probleem. Deze waarde zit tegen de 0.7 aan en is hoog genoeg om mee te werken. De analyse¹ geeft ook de alpha waarde aan wanneer een item uit de schaal verwijderd zou worden. Hierbij is te zien dat dit voor het aspect de 'betrokkenheid van de gemeenteraad' in alle gevallen tot een verlaging van de waarde zou leiden.

¹ Zie de bijlage A voor de bijbehorende SPSS output

5.2 Operationalisering verklarende factoren

Zowel de verklarende factor over de ‘mate van consensus’ als de factor ‘informatieverstrekking aan de gemeenteraad’ bestaan uit een schaal van twee items. Om te controleren of deze schalen betrouwbaar zijn, wordt ook hier een Cronbach’s alpha test voor uitgevoerd.

Tabel 3 – mate van consensus

Tabel 4 – informatiestrekking aan de gemeenteraad

Reliability Statistics			Reliability Statistics		
Cronbach's Alpha	Cronbach's Alpha Based on Standardized Items	N of Items	Cronbach's Alpha	Cronbach's Alpha Based on Standardized Items	N of Items
,643	,644	2	,757	,757	2

Uit de tabellen 3 en 4 zijn de alpha’s af te lezen. Zeer duidelijk is de sterke betrouwbaarheid van de schaal ‘informatieverstrekking aan de gemeenteraad’ met een waarde van 0.757. Deze waarde is ruim meer dan de waarde 0.7 dat over het algemeen al duidt op een goede betrouwbaarheid. De alpha van de schaal ‘mate van consensus’ scoort met een waarde van 0.643 wat lager. Duidelijk is dat deze waarde de grens van 0.7 niet haalt. Echter is de alpha afhankelijk van een aantal factoren. Eén van deze factoren is het aantal items van de schaal. Aangezien deze schaal uit het minimum aantal van slecht 2 items bestaat, valt er te zeggen dat een waarde van 0.643 een behoorlijk hoge waarde is. Deze score geeft dan ook geen verdere problemen om met deze schaal te werken.

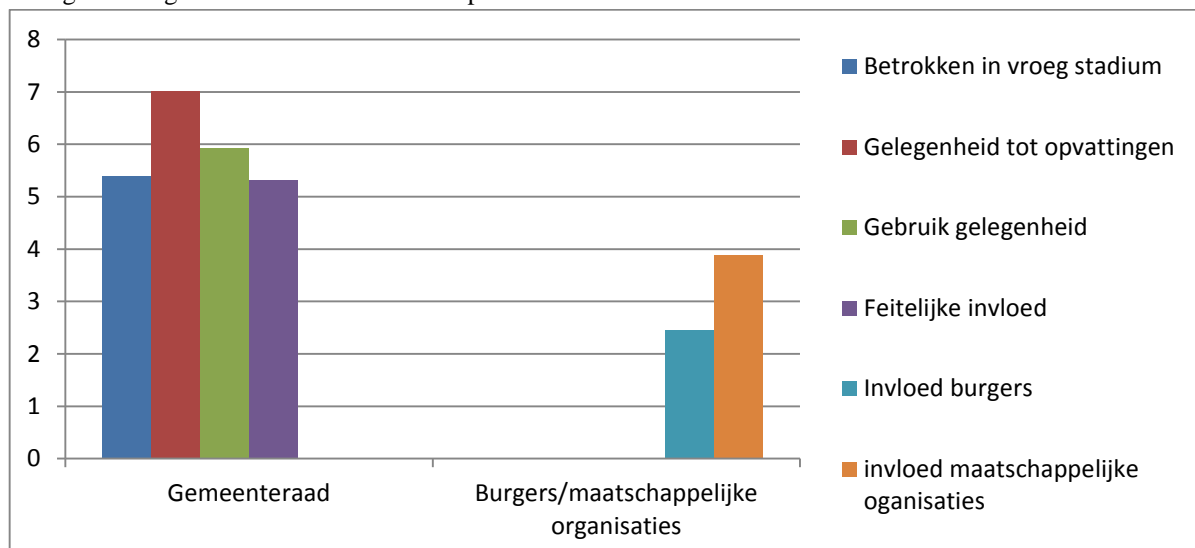
6. Deelvraag 1: verschillen in gepercipieerde democratische kwaliteit

De gepercipieerde democratische kwaliteit is gebaseerd op de enquête gehouden onder de gemeentegriffiers van de gemeenten in Nederland. In dit onderzoek wordt er gebruik gemaakt van de eerder benoemde aspecten van de democratische kwaliteit met de bijbehorende vragen per aspect. Deze vragen zijn beantwoord op een schaal van 1-10. De resultaten van deze enquête zijn verwerkt in SPSS. De gemiddelde scores, in de kolom ‘mean’, van de 6 aspecten van de democratische kwaliteit zijn af te lezen in de tabel 5, gevolgd door een overzicht in histogram 1:

Tabel 5 – gegevens gepercipieerde democratische kwaliteit

Descriptive Statistics					
	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
[v07.0]G Onze gemeenteraad wordt in een vroeg stadium bij deze besluiten betrokken	260	1	10	5,39	1,880
[v07.1]G Onze gemeenteraad heeft gelegenheid om bij dergelijke besluiten zijn opvattingen kenbaar te maken	260	1	10	7,01	1,712
[v07.4G] Onze gemeenteraadsleden maken gebruik van de beschikbare mogelijkheden om belangrijke besluiten van samenwerkingsverbanden te beïnvloeden	259	1	10	5,92	1,881
[v07.5]G Standpunten van onze gemeenteraad over belangrijke regionale vraagstukken hebben invloed op de regionale besluitvorming	259	1	10	5,32	1,855
[v09.0]G Individuele burgers uit de regio worden bij regionale besluitvorming betrokken	255	1	7	2,45	1,347
[v09.1]G Lokale en regionale maatschappelijke organisatie worden bij regionale besluitvorming betrokken	255	1	8	3,89	1,856
Valid N (listwise)	255				

Histogram 1 – gemiddelde scores van de aspecten

Uit tabel 5 blijkt dat er niet alleen verschillen zitten tussen de gemiddelden van de aspecten, ook is duidelijk dat het verschil binnen de aspecten behoorlijk groot is. Zo is de laagst ingevulde score in alle gevallen 1 en is in vier gevallen de maximum ingevulde score maar liefst 10. Zo'n groot verschil in de minimum en maximum score is erg opvallend, aangezien dit duidt op grote verschillen tussen de gemeenten in Nederland. De hoge respons maakt de kans dat dit gemiddelde het werkelijke

gemiddelde is onder de gemeentegriffiers groter. Er kan daarom ook van uit worden gegaan dat ondanks de grote verschillen in de scores, het gemiddelde een goede weergave geeft van de werkelijke score.

Histogram 1, opgesteld op basis van de gegevens uit de tabel, geeft het verschil in de gemiddelde scores beter weer. Er valt uit op te maken dat het aspect de ‘betrokkenheid van de gemeenteraad’ duidelijk hoger scoort dan het aspect de ‘betrokkenheid van de burgers’. Het item dat het laagst scoort bij de ‘betrokkenheid van de gemeenteraad’ is 5.32, terwijl het item met het hoogste gemiddelde wat betreft de ‘betrokkenheid van burgers’ 3.89 is. Uit een uitgevoerde t-test² blijkt dan ook dat alle items van beide aspecten significant van elkaar verschillen.

De histogram geeft ook aan dat de gelegenheid voor de gemeenteraad om opvattingen kenbaar te maken aanzienlijk is, hetgeen blijkt uit de score van 7.01. Echter valt er ook uit af te lezen dat het vervolg hiervan, het gebruik van de gelegenheid om opvattingen te maken met een score van 5.92, al weer minder gebruikt wordt. De uiteindelijke invloed scoort nog weer wat lager: 5.32. Deze afname van de gemiddelde scores geeft goed weer dat de mogelijkheden geboden worden, maar dat het gebruik hiervan en de daaruit volgende feitelijke invloed niet optimaal gebruikt wordt. Ook deze gemiddelden blijken significant te verschillen. Het is zelfs zo dat de gemiddelden van de items, op het verschil ‘in een vroeg stadium betrekken van de gemeenteraad’ en de ‘feitelijke invloed van de gemeenteraad’ na, allemaal significant van elkaar verschillen³.

De gemiddelde scores maken duidelijk dat de meeste democratische controle wordt uitgeoefend door de gemeenteraad zelf. De democratische controle van de burgers speelt een veel kleinere rol. Het gaat er in het geval van de burgers alleen om in welke mate ze bij regionale besluitvorming betrokken worden en dus om de mogelijkheden die de burgers hebben om invloed uit te oefenen. Hierbij wordt dus niet ingegaan op het werkelijke gebruik van de mogelijkheden en de invloed hiervan. Ook is duidelijk dat de score voor de individuele burgers van 2.45 en de score voor de maatschappelijke organisaties van 3.89 beide erg laag zijn. Ook blijkt de betrokkenheid van de maatschappelijke organisaties groter dan die van individuele burgers. Deze punten vallen te verklaren doordat burgers zich niet tot alle besluiten aangetrokken voelen, en maar in minder gevallen, wanneer de besluiten meer gevolgen voor hen meebrengt, van zich doet spreken. Hierbij blijkt dat de maatschappelijke organisaties meer van zich laten horen.

6.1 De verdeling van de aspecten van democratische kwaliteit

Naast de gemiddelde scores voor de items van de aspecten te bekijken, is het ook interessant om te kijken hoe de aspecten de ‘betrokkenheid van de gemeenteraad’ en de ‘betrokkenheid van burgers’ verdeeld zijn. Om dit te analyseren zal gebruik worden gemaakt van een normale verdeling. Op deze manier kan bekeken worden hoe de gemiddelde scores per gemeente zijn verdeeld.

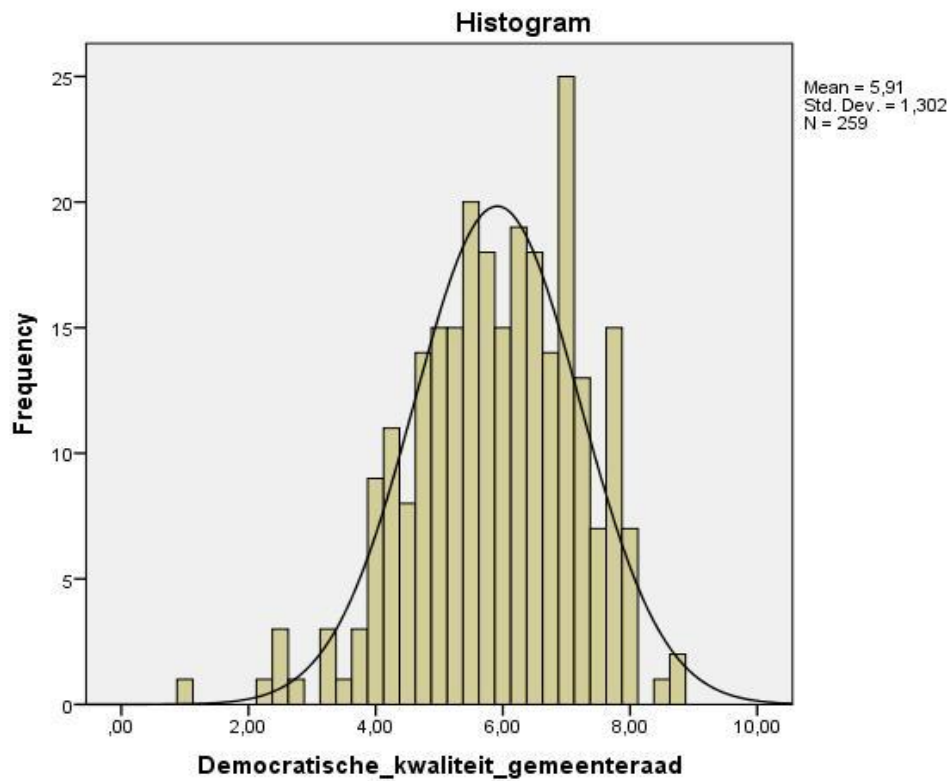
---

² Zie bijlage C voor de bijbehorende SPSS output

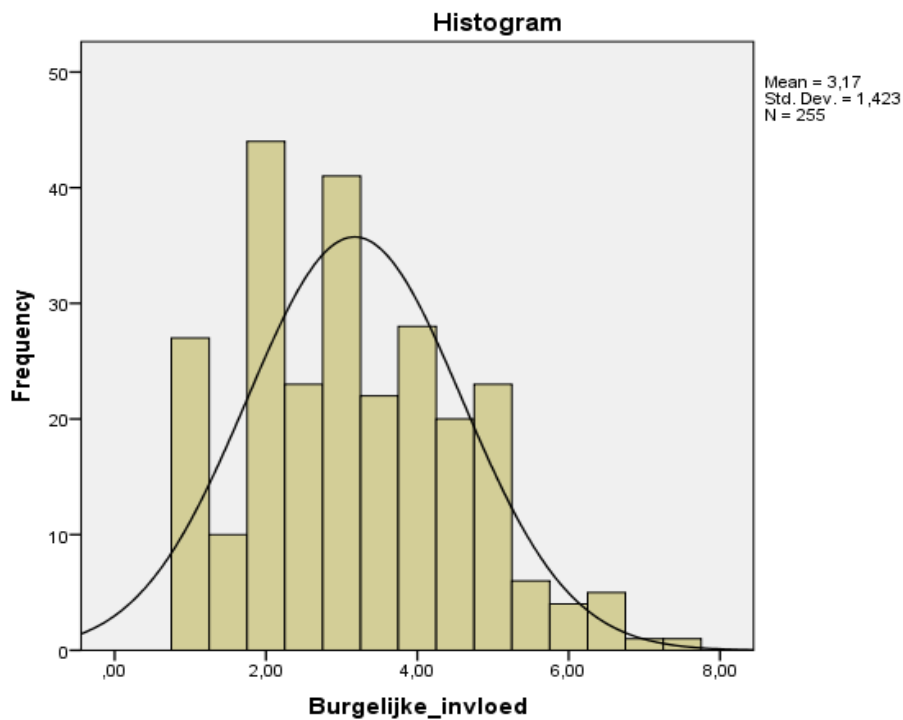
³ Zie bijlage C voor de bijbehorende SPSS output

Histogram 2 – de normale verdeling van de ‘betrokkenheid van de gemeenteraad’

Histogram 3 – de normale verdeling van de ‘betrokkenheid van burgers’

Uit de histogrammen valt af te lezen hoe de scores voor de beide aspecten verdeeld zijn. De ‘betrokkenheid van de gemeenteraad’ scoort met een gemiddelde van 5.91 een stuk hoger dan de 3.17 voor de ‘betrokkenheid van burgers’, zoals al verwacht kon worden. De ‘betrokkenheid van de

gemeenteraad' is duidelijk normaal verdeeld. Ook de 'betrokkenheid van burgers' lijkt normaal verdeeld, hoewel deze verdeling iets schever is. Een vuistregel van de normale verdeling is dat 68% van de waardes binnen één standaard afwijking van het gemiddelde af ligt. In het geval van de gemeenteraad valt hierdoor vast te stellen dat 68% van de gemeenten een score hebben tussen de 4.608 en 7.69, gezien de standaardafwijking van 1.302. Voor de 'betrokkenheid van burgers' blijkt 68% van de waardes tussen de 1.747 en 4.593 te liggen. Ook dit geeft een duidelijk verschil weer, aangezien de laagste waarde voor de 'betrokkenheid van de gemeenteraad' met 4.608 hoger ligt dan de hoogste waarde van 4.593 voor de 'betrokkenheid van burgers'.

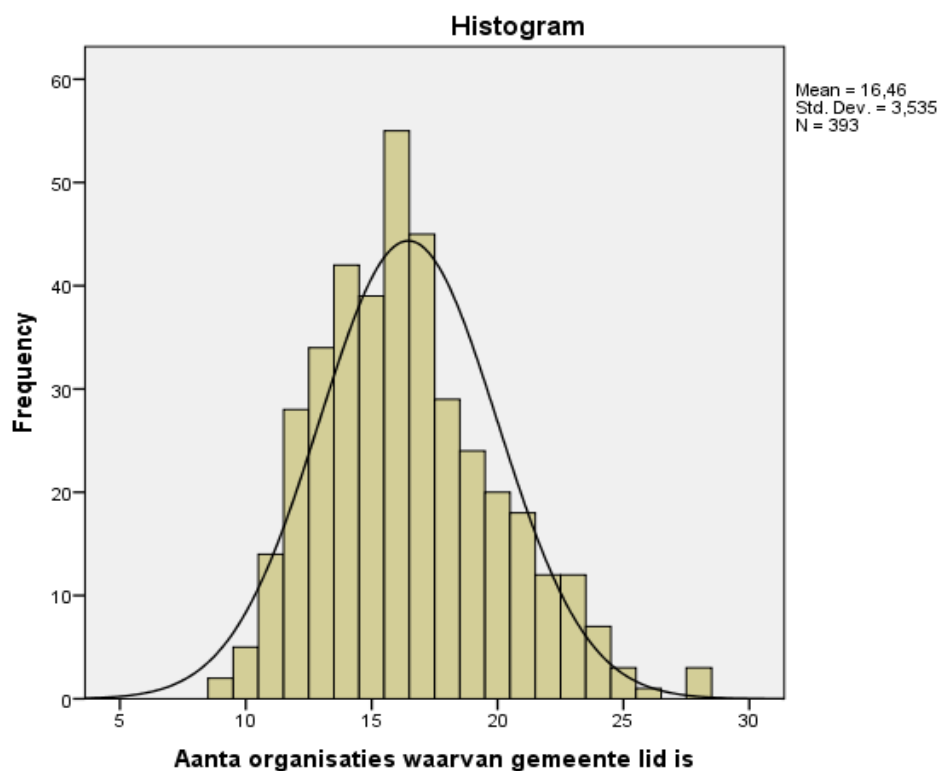
7. Deelvraag 2: de verklarende variabelen

Voor deelvraag 2 wordt er gekeken naar de verschillen en overeenkomsten van de verklarende variabelen. Dit wordt gedaan door te kijken hoe de variabelen verdeeld zijn. Er wordt gebruik gemaakt van histogrammen en frequentietabellen om iets over de verdeling van de verklarende variabelen te kunnen zeggen. De relevante verklarende variabelen zijn: het aantal samenwerkingsverbanden, het aantal samenwerkingspartners, het aantal samenwerkingsterreinen, de consensus van de samenwerking en de informatieverstrekking.

Aantal samenwerkingsverbanden

Als eerste variabele voor de omvang van de samenwerking wordt er gekeken naar het aantal samenwerkingsverbanden. De verdeling, gebaseerd op een frequentietabel en weergegeven in een histogram, is als volgt:

Histogram 4 – verdeling van het aantal samenwerkingsverbanden

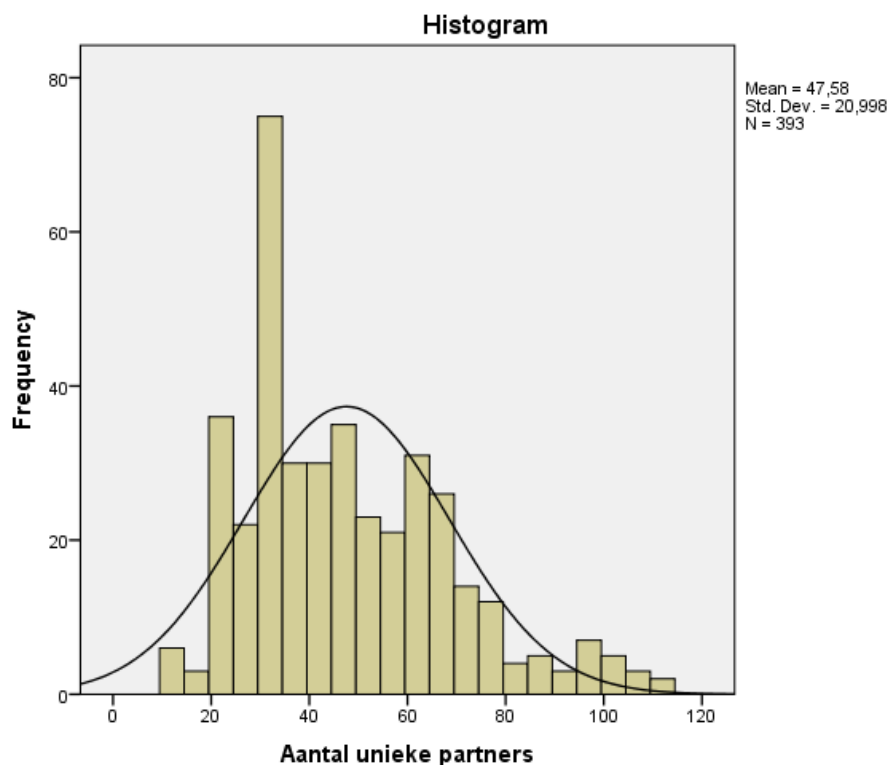
De frequentie tabel⁴ geeft een minimum van 9 en een maximum van 28 verbanden weer. Dit betekent dat de range 19 is. Het gemiddelde aantal verbanden is 16.46 met een standaardafwijking van 3.535. Dit zorgt er voor dat de meeste waarden tussen de 12 en 21 liggen, zoals ook de frequentie tabel weergeeft. Dit komt neer op 85% van de gemeenten.

Om te bekijken hoe de waardes geconcentreerd zijn rondom het gemiddelde valt te bepalen, met een standaardafwijking van 3.535, dat 68% van de gemeenten lid is van tussen de 12.93 en 20, oftewel 13 en 20 samenwerkingsverbanden. Het aantal samenwerkingsverbanden waarvan een gemeente lid is, is dan ook behoorlijk gelijk. De verschillen tussen de gemeenten zijn niet erg groot. Ook de uitschieter rond het gemiddelde in histogram 4 geeft aan dat veel waarden rond het gemiddelde liggen. Er kan dan ook gezegd worden dat het aantal samenwerkingsverbanden redelijk geconcentreerd is. Wel zijn er een aantal gemeenten waar het aantal verbanden duidelijk hoger is, de frequenties hiervan zijn echter niet erg hoog en het kan dus als uitzondering gezien worden.

Aantal samenwerkingspartners

Voor het aantal samenwerkingspartners is gekozen voor het unieke aantal samenwerkingspartners, oftewel de het netto aantal partners. Op deze manier worden partners niet dubbel geteld. De verdeling, gebaseerd op een frequentietabel en weergegeven in een histogram, is als volgt:

Histogram 5 – verdeling van het aantal samenwerkingspartners

Uit de histogram blijkt dat het aantal partners normaal verdeeld is met een gemiddelde van 48 partners per gemeente. De frequentietabel⁵ geeft de enorme range, het verschil tussen het minimum en

⁴ Zie bijlage D voor bijbehorende SPSS output

⁵ Zie bijlage D voor bijbehorende SPSS output

maximum, aan. Met een minimum van 12 en een maximum van 114 partners zit er een groot verschil tussen de gemeenten. Ook de standaardafwijking van 20.998 geeft aan dat er behoorlijk van het gemiddelde wordt afgeweken. Deze standaardafwijking van 21 partners geeft ook de verschillen in aantal samenwerkingspartners tussen de gemeenten goed weer. Ook hier kan gezegd worden dat 68% van het aantal samenwerkingspartners per gemeente binnen één standaardafwijking van het gemiddelde zit. Dat wil zeggen dat 68% van de gemeenten tussen de 26.58 en 68.57, oftewel 27 en 69, samenwerkingspartners heeft. Deze getallen geven het grote verschil tussen de gemeenten weer, er zijn gemeenten met samenwerkingsverbanden waar veel partners bij betrokken zijn, terwijl andere gemeenten een meer beperkte samenwerking hebben met minder partners.

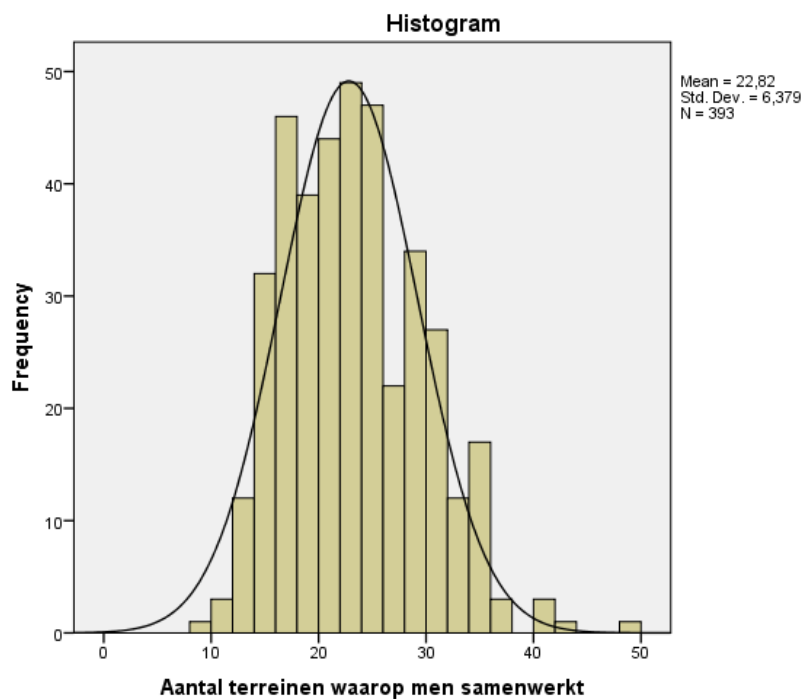
Opvallend is de uitschieter in de histogram. Dit wordt veroorzaakt door de hoge frequenties voor het aantal partners van 31 en 32. Deze waarden zijn in de histogram samengenomen waardoor ze leiden tot de uitschieter. De hoge frequentie van deze waarden heeft vanzelfsprekend ook een grote invloed op het gemiddelde.

Te concluderen valt dat de variatie in het aantal samenwerkingspartners van gemeenten behoorlijk groot is. Er zit in sommige gevallen veel verschil tussen de gemeenten. Deze verschillen kunnen dan ook van invloed zijn op de beïnvloedings- en controle mogelijkheden.

Aantal samenwerkingsterreinen

Ook wordt verwacht dat het aantal samenwerkingsterreinen van invloed is op de democratische kwaliteit. Daarom wordt de verdeling hiervan bekeken. De verdeling, gebaseerd op een frequentietabel en weergegeven in een histogram, is als volgt:

Histogram 6 - verdeling van het aantal samenwerkingsterreinen

De frequentietabel⁶ geeft een minimum van 9 en een maximum van 48 weer. Deze range komt tot stand dankzij een klein aantal gemeenten met een hoog aantal samenwerkingsterreinen. De tabel geeft aan dat maar liefst 90.6% van de gemeenten 31 of minder samenwerkingsterreinen heeft. Dit betekent dat hoewel het verschil tussen 31 en 48 behoorlijk is, hier minder dan 10% van de gemeenten onder valt.

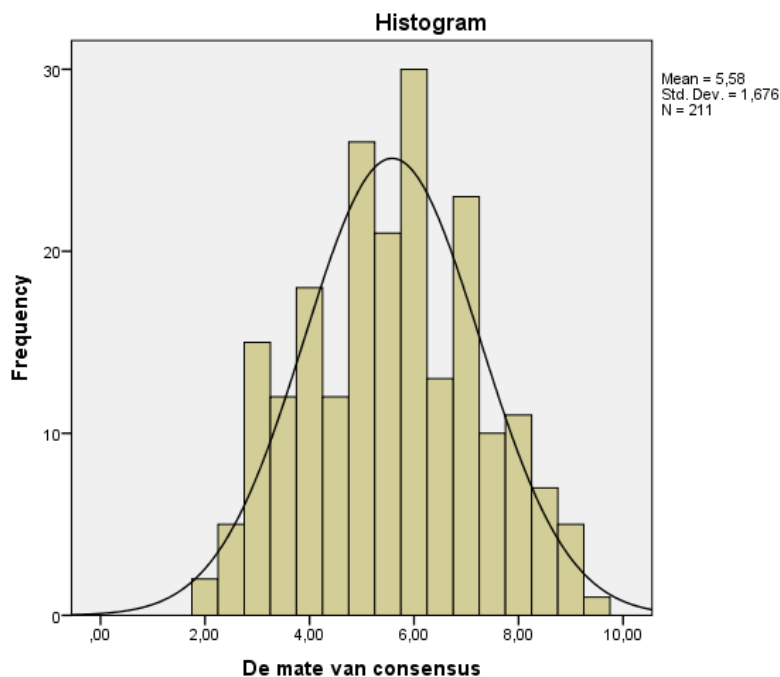
Het gemiddelde aantal samenwerkingsterreinen is 22.82, met een standaardafwijking van 6.38. Toevoegend aan het feit dat weinig gemeenten erg hoog scoren is het feit dat 68% van de gemeenten tussen de 16.44 en de 29.2, oftewel 17 en 30 samenwerkingsterreinen heeft.

Ook hier is te zien dat er een aantal uitschieters zijn waarbij de gemeente op erg veel terreinen samenwerkt. Deze gemeenten zullen naar verwachting een complexere samenwerking hebben dan de gemeenten die op minder terreinen samenwerken.

Mate van consensus

De mate van consensus is verdeeld op een schaal van 1-10, waarbij 10 de hoogste mate van consensus weergeeft binnen de samenwerking. De verdeling, gebaseerd op een frequentietabel en weergegeven in een histogram, is als volgt:

Histogram 7- verdeling van de mate van consensus

De mate van consensus scoort een gemiddelde van 5.58 en een standaardafwijking van 1.68. Het verschil tussen de hoogste en laagste score is in dit geval 7.5. De frequentietabel⁷ maakt duidelijk dat maar liefst 36.5% van de gemeenten de mate van consensus met een 5 tot en met 6 waardeert. Dit hoge percentage wordt ook als een lichte uitschieter weergegeven in histogram 7, te zien aan de twee frequenties die boven de lijn van de normale verdeling uitkomen. Met 68% van de waarden tussen de

⁶ Zie bijlage D voor bijbehorende SPSS output

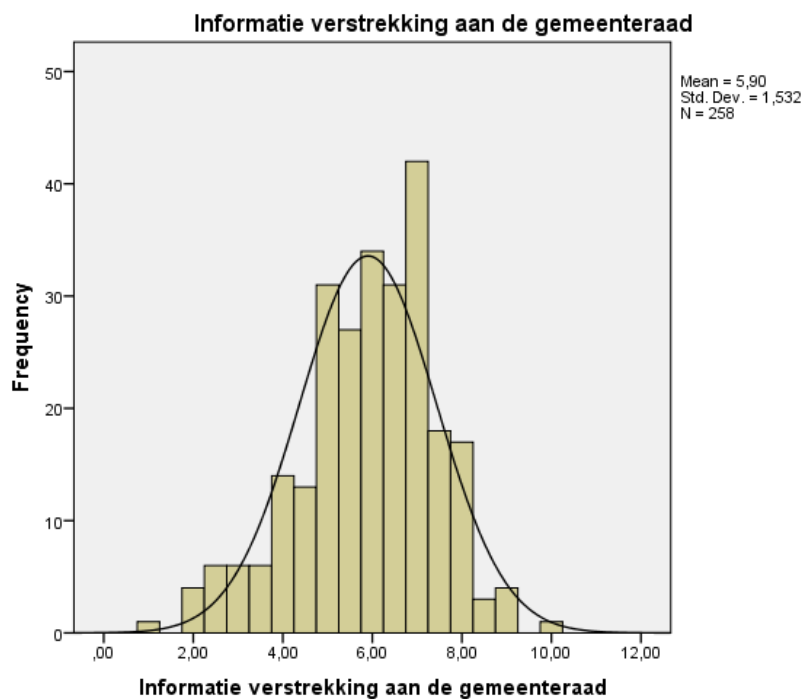
⁷ Zie bijlage D voor bijbehorende SPSS output

3.9 en 7.26, plus het feit dat de laagste waarde 2 is en de hoogste 9.5, is echter te zeggen dat de waarden redelijk van elkaar verschillen.

Informatieverstrekking

Voor de verdeling van de informatieverstrekking wordt er gekeken naar twee aparte variabelen: de informatieverstrekking aan de gemeenteraad en de informatieverstrekking aan de burgers. Beide variabelen zijn verdeeld op een schaal van 1-10. De verdeling, gebaseerd op een frequentietabel en weergegeven in een histogram, is als volgt:

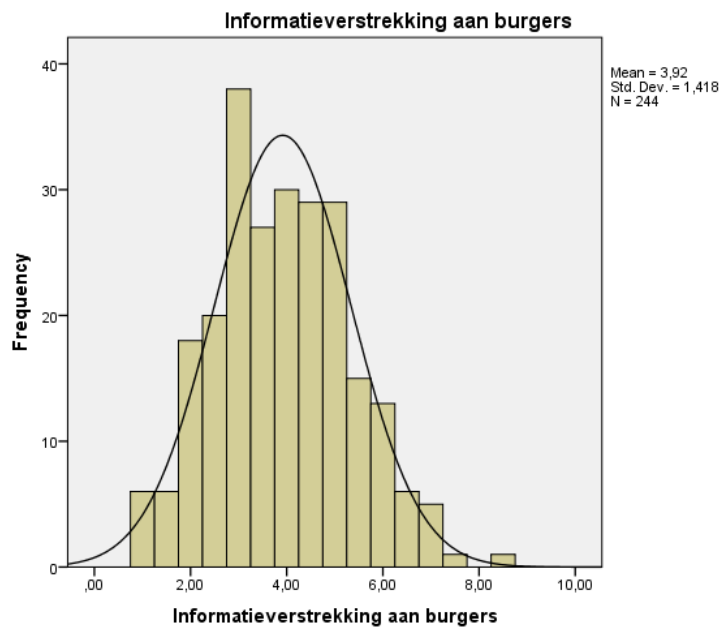
Histogram 8 – verdeling van de informatieverstrekking aan de gemeenteraad

De gemiddelde waarde voor de informatieverstrekking aan de gemeenteraad is 5.9, met een standaardafwijking van 1.532. De frequentietabel⁸ geeft aan dat de minimum waarde 1 is, en de maximum waarde 10. Dit wil zeggen dat de waardes maximaal verspreid zijn. Echter is de frequentie van deze minimale en maximale waarden slechts 1. Deze waarden zijn wel van invloed op de standaardafwijking. Deze standaardafwijking bepaalt dat 68% van de waarden tussen de 4.37 en 7.43 ligt.

⁸ Zie bijlage D voor bijbehorende SPSS output

Histogram 9 – verdeling van informatieverstrekking aan de burgers

Wat betreft de informatieverstrekking aan de burgers is de gemiddelde score slechts 3.92 met een standaardafwijking van 1.418. Gezien het minimum van 1 en het maximum van 8.5⁹ liggen de waarden op deze schaal wat dichterbij elkaar. Deze minder grote range zorgt voor een wat kleinere standaardafwijking. Hierdoor ligt 68% van de waarden tussen de 2.5 en de 5.34. In vergelijking met de informatieverstrekking aan de gemeenteraad zijn de scores hier wat meer geconcentreerd .

In vergelijking met de mate van consensus blijkt ook dat de informatieverstrekking minder verspreid verdeeld is. Met het aantal partners, verbanden en terreinen is vanwege de verschillende schalen moeilijk te zeggen wat de verschillen zijn.

⁹ Zie bijlage D voor bijbehorende SPSS output

8. Deelvraag 3: Regressie analyses

Om te bepalen of de factoren invloed hebben op de democratische kwaliteit wordt er gebruik gemaakt van regressie analyses. *'De regressie analyse kijkt of er, op basis van de correlatie van de onafhankelijke variabele en de afhankelijke variabele, een voorspellend verband is. Je gebruikt de regressie analyse om te toetsen of een onafhankelijke variabele invloed heeft op een afhankelijke variabele en of dit een positief of een negatief effect is'*(Ucla, 2015a).

Voor de regressie analyses wordt gebruik gemaakt van de verklarende factoren. Ten eerste de factoren die de complexiteit van de samenwerking beïnvloeden. Hierbij wordt gebruik gemaakt van de omvang van de samenwerking, bekeken door het aantal samenwerkingsverbanden en samenwerkingspartners. Verder van invloed op complexiteit is de mate van consensus en het aantal samenwerkingsterreinen. Ten slotte wordt gebruik gemaakt van de factor die de beschikbaarheid van informatie meet. Bij deze verklarende factor is er een onderscheid in het verstrekken van informatie aan de gemeenteraad en aan de burgers en maatschappelijke organisaties.

Er worden in totaal vier regressie analyses uitgevoerd. Er worden twee regressie analyses uitgevoerd waarbij de informatieverstrekking als afhankelijke variabele wordt gebruikt om te kijken wat de invloed van de andere verklarende variabelen is op de informatieverstrekking, waarbij het dus een intervenieerde variabele is. Daarnaast worden er twee regressie analyses uitgevoerd waarbij de invloed van alle verklarende factoren op de aspecten de 'betrokkenheid van de gemeenteraad' en de 'betrokkenheid van burgers' wordt bekeken. Deze aspecten zijn gevormd aan de hand van de eerder genoemde items: het betrekken van de gemeenteraad, de mogelijkheid tot opvattingen door de gemeenteraad, gebruik van deze mogelijkheden door de gemeenteraad en de invloed op besluiten door opvattingen van de gemeenteraad voor het eerste aspect. Het tweede aspect bestaat uit de invloed van individuele burgers en de invloed van maatschappelijke organisaties. Voor het analyseren van de regressie analyses zal er gekeken worden naar R Square. De R Square geeft aan hoeveel van de variantie wordt verklaard door de onafhankelijke variabelen. Daarnaast zal de gestandaardiseerde regressie coëfficiënt weergegeven worden. Deze Beta-waarde kan positief of negatief zijn en ligt tussen de 0 en 1. Een positieve Beta duidt een positieve invloed aan van de verklarende factor op de afhankelijke variabele. Een stijging van de verklarende factor zorgt dus voor een stijging van de afhankelijke variabele. Een negatieve Beta vertelt een negatieve invloed. Stijgt de verklarende factor dan daalt de afhankelijke variabele of andersom. Voor iedere analyse zijn de te verwachten relaties tussen de afhankelijke en onafhankelijke variabelen weergegeven met een plus- of minteken, zoals opgesteld in het verwachte causale model. Om te kijken of deze waardes significant zijn wordt de p-waarde gebruikt. Een p-waarde <0.05 duidt een significante invloed aan. Er wordt hier eenzijdig getoetst.

8.1 De invloed op het betrokkenheid van de gemeenteraad

In hoofdstuk 3.2 is een verwacht causaal model opgesteld. Dit model is opgesteld aan de hand van de geformuleerde hypothesen. Om het model voor het betrokkenheid van de gemeenteraad te testen wordt er gebruik gemaakt van regressieanalyses. Uit het causale model valt af te leiden dat de informatieverstrekking een belangrijke variabele is en een grote invloed zou hebben op de democratische invloed van de gemeenteraad. Ook wordt verwacht dat de overige verklarende factoren de informatieverstrekking, veelal op een negatieve wijze, beïnvloeden. Daarom zal eerst de invloed van de verklarende factoren op de informatieverstrekking bekeken worden. Vervolgens wordt bekeken hoe de verklarende factoren, inclusief de informatieverstrekking aan de gemeenteraad, van invloed zijn op het betrokkenheid van de gemeenteraad.

Er blijken geen multicollineariteit problemen te bestaan, wat wil zeggen dat de verklarende factoren te sterk gecorreleerd zijn en hiermee de berekening van de regressie coëfficiënten beïnvloedt. De VIF en ‘tolerance’ scores¹⁰ blijken de criteria te doorstaan. Hierdoor is het geen probleem een regressie analyse uit te voeren met deze variabelen.

8.1.1 Directe invloed van complexiteit op informatieverstrekking gemeenteraad

Om te testen of de verklarende factoren van invloed zijn op de informatieverstrekking aan de gemeenteraad en op die manier een indirecte invloed uitoefenen op de ‘betrokkenheid van de gemeenteraad’, wordt een regressie analyse uitgevoerd met de informatieverstrekking als afhankelijke variabele.

De effecten worden weergegeven in de tabel 5 en vervolgens geanalyseerd¹¹.

Verklarende factoren	Verwachte relatie	Regressie coëfficiënt
Aantal samenwerkingsverbanden	-	0.158 (0.140)
Aantal samenwerkingspartners	-	-0.027 (0.382)
Aantal samenwerkingsterreinen	-	-0.105 (0.236)
Mate van consensus	+	-0.003 (0.485)
R ² = 0.009		

Tabel 5: regressie analyse, het effect van de verklarende factoren op de informatieverstrekking aan de gemeenteraad. Weergegeven is de gestandaardiseerde Bèta. Voor eenzijdige toets, significant bij p<0.05, N=141

Uit de analyse blijkt dat geen van de factoren een significante invloed heeft op de informatieverstrekking aan de gemeenteraad. Dit betekent ook dat de factoren geen indirecte invloed uitoefenen op de ‘betrokkenheid van de gemeenteraad’. Dit betekent ook dat voor de informatieverstrekking aan de gemeenteraad geen van de, in hoofdstuk 3.1 opgestelde hypothesen 3.a t/m 3.d, blijkt te kloppen. Er bestaat geen significante relatie tussen de verklarende factoren en de informatieverstrekking aan de gemeenteraad.

De R² van 0.009 geeft ook aan dat slechts 0.9% van de informatieverstrekking aan de gemeenteraad wordt verklaard door de verklarende factoren.

8.1.2 Direct invloed van de verklarende factoren op de betrokkenheid van de gemeenteraad

Nu de effecten op de informatieverstrekking bepaald is, is het tijd de rest van het model te analyseren. Het gaat hierbij om de directe invloed van alle verklarende factoren op het aspect de ‘betrokkenheid van de gemeenteraad’.

¹⁰ Zie bijlage E voor bijbehorende SPSS output. De gehanteerde criteria is een tolerance >0.1 en een bijbehorende VIF <10

¹¹ Zie bijlage F voor bijbehorende SPSS output

De invloed wordt weergegeven in tabel 6 en vervolgens geanalyseerd¹².

Verklarende factoren	Verwachte relatie	Regressie coëfficiënt
Aantal samenwerkingsverbanden	-	-0.140 (0.129)
Aantal samenwerkingspartners	-	-0.090 (0.114)
Aantal samenwerkingsterreinen	-	0.126 (0.152)
Mate van consensus	+	0.055 (0.223)
Informatieverstrekking aan raad	+	0.538 (0.000)
R ² = 0.302		

Tabel 6: regressie analyse, het effect van de verklarende factoren op de betrokkenheid van de gemeenteraad. Weergegeven is de gestandaardiseerde Bèta. Voor eenzijdige toets, significant bij $p < 0.05$, $N=141$

Uit de analyse blijkt dat de verklarende factoren, op de informatieverstrekking na, geen invloed hebben op de ‘betrokkenheid van de gemeenteraad’. De verwachte invloed van de variabelen over de omvang van de samenwerking blijkt niet significant te zijn. Wel een significante invloed op de ‘betrokkenheid van de gemeenteraad’ heeft de informatieverstrekking aan de gemeenteraad. De p-waarde is kleiner 0.001. Deze waarde is zo klein dat er gezegd kan worden dat de kans dat deze invloed op toeval berust kleiner is dan 0.1%. Dit wordt ook wel aangeduid als een zeer significant verschil. Het gaat hierbij om een positief verband. Dit wil zeggen dat wanneer er meer en betere informatie verstrekt wordt aan de gemeenteraad, dit er voor zorgt dat de ‘betrokkenheid van de gemeenteraad’ bij het regionaal bestuur groter wordt. Het gaat hierbij om een waarde van 0.538. De regressie coëfficiënt van 0.538 geeft aan dat wanneer de score van het goed verstrekken van informatie aan de gemeenteraad met een waarde van 1 stijgt, de score van de ‘betrokkenheid van de gemeenteraad’ met 0.538 toeneemt.

Dankzij deze resultaten valt er te concluderen dat de in hoofdstuk 3.1 opgesteld hypothesen 1.a t/m 1.d niet blijken te kloppen aangezien er geen significante relatie bestaat tussen de variabelen. Wel kan aan de hand van deze waarden hypothese 2 bevestigd worden. Een betere informatieverstrekking aan de gemeenteraad leidt tot meer ‘betrokkenheid van de gemeenteraad’ en heeft dus een positief effect op de democratische kwaliteit.

De R² van 0.302 geeft de verklaarde variantie weer. In dit geval betekent het dat 30.2% van de ‘betrokkenheid van de gemeenteraad’ wordt verklaard door de verklarende factoren.

8.1.3 Het causale model voor het betrokkenheid van de gemeenteraad

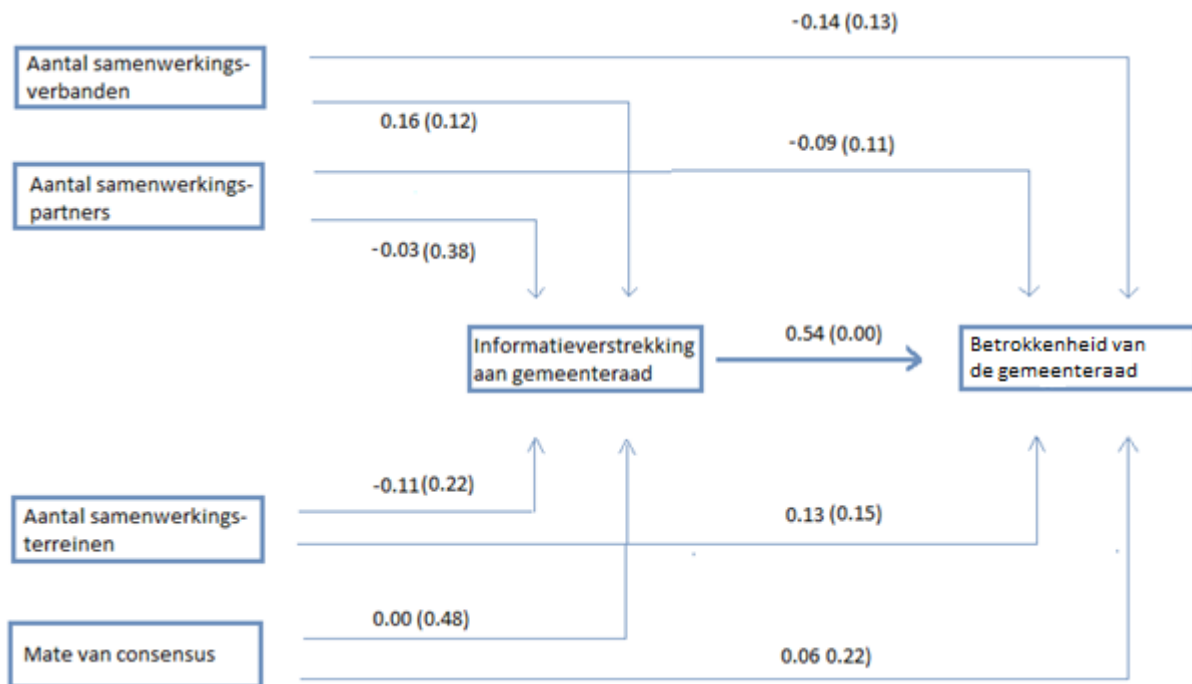
Om naast de directe invloed en de indirecte invloed, oftewel de invloed van de verklarende factoren op de ‘betrokkenheid van de gemeenteraad’ via de variabele informatieverstrekking, ook het totale effect van de verklarende factoren te kunnen weergegeven worden padanalyses¹³ uitgevoerd. Hierin worden de resultaten van meerdere samenhangende regressieanalyses in een causaal model weergegeven.¹⁴ In figuur 2 is het model weergegeven voor het aspect de ‘betrokkenheid van de gemeenteraad’ in samenhang met de verklarende factoren, waarbij de informatieverstrekking aan de raad als mediator, oftewel interveniërende variabele, optreedt.

¹² Zie bijlage F voor bijbehorende SPSS output

¹³ Zie bijlage G voor bijbehorende SPSS output

¹⁴ Voor de p-waardes is gebruik gemaakt van een door Preacher & Hayes (2008) ontwikkelt SPSS macro. Als regressie coëfficiënten zijn de eerder gestandaardiseerde Bèta’s genomen uit de eerdere regressieanalyses.

Figuur 2: Padanalyse van de betrokkenheid van de gemeenteraad. N= 141, gegeven zijn de gestandaardiseerde Bèta's. Vetgedrukte pijlen significant op $p < 0.05$.

$R^2 = 0.302$

Totale effect van het aantal samenwerkingsverbanden = -0.054 (0.37)

Totale effect van het aantal samenwerkingspartners = 0.074 (0.12)

Totale effect van het aantal samenwerkingsterreinen = 0.071 (0.33)

Totale effect van de mate van consensus = 0.06 (0.27)

Het totale effect van alle vier de verklarende factoren blijkt niet significant te zijn. Het totale effect van de verklarende factoren wordt berekend door het directe effect, plus het indirecte effect. In het geval van het aantal samenwerkingsverbanden is het totale effect op de 'betrokkenheid van de gemeenteraad' -0.054. Het directe effect is hier -0.14. De indirecte invloed komt tot stand via de variabele informatieverstrekking aan de gemeenteraad. Het effect van het aantal samenwerkingsverbanden op de informatieverstrekking is 0.16, en het effect van de informatieverstrekking op het aspect de 'betrokkenheid van de gemeenteraad' is 0.54. Dit komt neer op een indirect effect van $0.16 * 0.54 = 0.086$. Het directe en indirecte effect samen zorgt voor het totale effect, $-0.14 + 0.086 = 0.054$.

Dit kan op dezelfde manier gedaan worden om tot het totale effect van de andere verklarende factoren te komen. Echter is ook geen van deze effecten significant gebleken. Dit is niet verrassend te noemen gezien het feit dat er, op de relatie tussen de informatieverstrekking en de 'betrokkenheid van de gemeenteraad' na, geen significante invloeden zijn in dit model.

8.2 De invloed op de betrokkenheid van burgers

Het in hoofdstuk 3.2 opgestelde causale model is ook van toepassing op het aspect de 'betrokkenheid van burgers'. Aangezien dit model dezelfde opbouw heeft als het model voor de 'betrokkenheid van de gemeenteraad' geldt ook hier de informatieverstrekking als een belangrijke variabele. Daarom

wordt ook hier eerst de informatieverstrekking bekeken. Vervolgens wordt de invloed van de verklarende factoren op de ‘betrokkenheid van burgers’ geanalyseerd.

Ook hier blijken geen multicollineariteit problemen te bestaan, wat wil zeggen dat de verklarende factoren te sterk gecorreleerd zijn en hiermee de berekening van de regressie coëfficiënten beïnvloedt. De VIF en ‘tolerance’ scores¹⁵ blijken de criteria te doorstaan. Hierdoor is het geen probleem een regressie analyse uit te voeren met deze variabelen.

8.2.1 Directe invloed van complexiteit op informatieverstrekking aan burgers

Om te testen of de verklarende factoren van invloed zijn op de informatieverstrekking aan de burgers en op die manier een indirecte invloed uitoefenen op de ‘betrokkenheid van burgers’, wordt een regressie analyse uitgevoerd met de informatieverstrekking als afhankelijke variabele. De effecten worden weergegeven in de tabel 7 en vervolgens geanalyseerd¹⁶

Verklarende factoren	Verwachte relatie	Regressie coëfficiënt
Aantal samenwerkingsverbanden	-	0.083 (0.291)
Aantal samenwerkingspartners	-	0.055 (0.275)
Aantal samenwerkingsterreinen	-	-0.063 (0.338)
Mate van consensus	+	0.106 (0.120)
R ² = 0.016		

Tabel 7: regressie analyse, het effect van de verklarende factoren op de informatieverstrekking aan burgers. Weergegeven is de gestandaardiseerde Bèta. Voor eenzijdige toets, significant bij $p < 0.05$, $N = 131$

De verklarende factoren blijken geen significante invloed uit te oefenen op de informatieverstrekking aan de burgers, zoals eerder al het geval was voor de informatieverstrekking aan de gemeenteraad. Ook de R² geeft opnieuw aan dat de verklarende factoren weinig van de informatieverstrekking aan de burgers verklaart. Met een R² van 0.016 komt dit neer op slechts 1.6% verklaarde variantie.

Ook zijn de p-waardes allemaal verre van significant, wat het nog duidelijker maakt dat deze factoren geen invloed hebben op de informatieverstrekking. Hierdoor valt ook te concluderen dat geen van de hypothesen dat voor de informatieverstrekking aan de burgers geen van de, in hoofdstuk 3.1 opgestelde hypothesen 3.a t/m 3.d, blijkt te kloppen.

8.2.2 Directe invloed van de verklarende factoren op de betrokkenheid van burgers

De volgende analyse betreft de invloed van de verklarende factoren op het aspect de ‘betrokkenheid van burgers’. De effecten worden weergegeven in de tabel 8 en vervolgens geanalyseerd¹⁷.

¹⁵ Zie bijlage E voor bijbehorende SPSS output. De gehanteerde criteria is een tolerance > 0.1 en een bijbehorende VIF < 10

¹⁶ Zie bijlage F voor bijbehorende SPSS output

¹⁷ Zie bijlage F voor bijbehorende SPSS output

Verklarende factoren	Verwachte relatie	Regressie coëfficiënt
Aantal samenwerkingsverbanden	-	0.113 (0.188)
Aantal samenwerkingspartners	-	- 0.143 (0.033)
Aantal samenwerkingsterreinen	-	0.045 (0.364)
Mate van consensus	+	0.015 (0.420)
Informatieverstrekking aan burgers	+	0.522 (0.000)
R ² = 0.304		

Tabel 8: regressie analyse, het effect van de verklarende factoren op de betrokkenheid van burgers. Weergegeven is de gestandaardiseerde Bèta. Voor eenzijdige toets, significant bij $p < 0.05$, $N=131$

Uit de analyse blijkt dat het netto aantal samenwerkingspartners en de informatieverstrekking aan de burgers een significante invloed hebben op de ‘betrokkenheid van burgers’. De andere factoren hebben geen significante invloed. De significante invloed van het netto aantal samenwerkingspartners blijkt met -0.143 negatief te zijn. Dit geeft aan dat wanneer het netto aantal samenwerkingspartners stijgt, de ‘betrokkenheid van burgers’ zal dalen. Het gaat hier om een regressie coëfficiënt van -0.143. Dit betekent dat deze factor slechts een matige invloed heeft.

In tegenstelling tot het aantal samenwerkingspartners gaat het bij de informatieverstrekking om een grotere invloed. Met een coëfficiënt van 0.5262 heeft de informatieverstrekking een belangrijke invloed. Daarnaast blijkt de invloed opnieuw positief te zijn. Dit wil zeggen dat een stijging van de waarde van 1 voor informatieverstrekking leidt tot een stijging van de ‘betrokkenheid van burgers’ met 0.522.

Dit betekent ook dat er voor de ‘betrokkenheid van burgers’ geconcludeerd kan worden dat de in hoofdstuk 3.1 opgestelde hypothesen 1.a, 1.c en 1.d niet blijken te kloppen. Het aantal samenwerkingsverbanden, het aantal samenwerkingsterreinen en de mate van consensus hebben geen significante invloed op de ‘betrokkenheid van burgers’. Wel kan bevestigd worden dat hypothesen 1.b en 2 blijken te kloppen. De informatieverstrekking heeft net zoals bij de ‘betrokkenheid van de gemeenteraad’ ook een significante invloed op de ‘betrokkenheid van burgers’. Daarnaast is het voor de ‘betrokkenheid van burgers’ wel het geval dat het aantal samenwerkingspartners een significante invloed heeft. Het gaat hierbij om de verwachte negatieve relatie.

De R² van 0.304 geeft aan dat de verklarende factoren in dit model 30.4% van de ‘betrokkenheid van burgers’ verklaart.

8.2.3 Het causale model voor de betrokkenheid van burgers

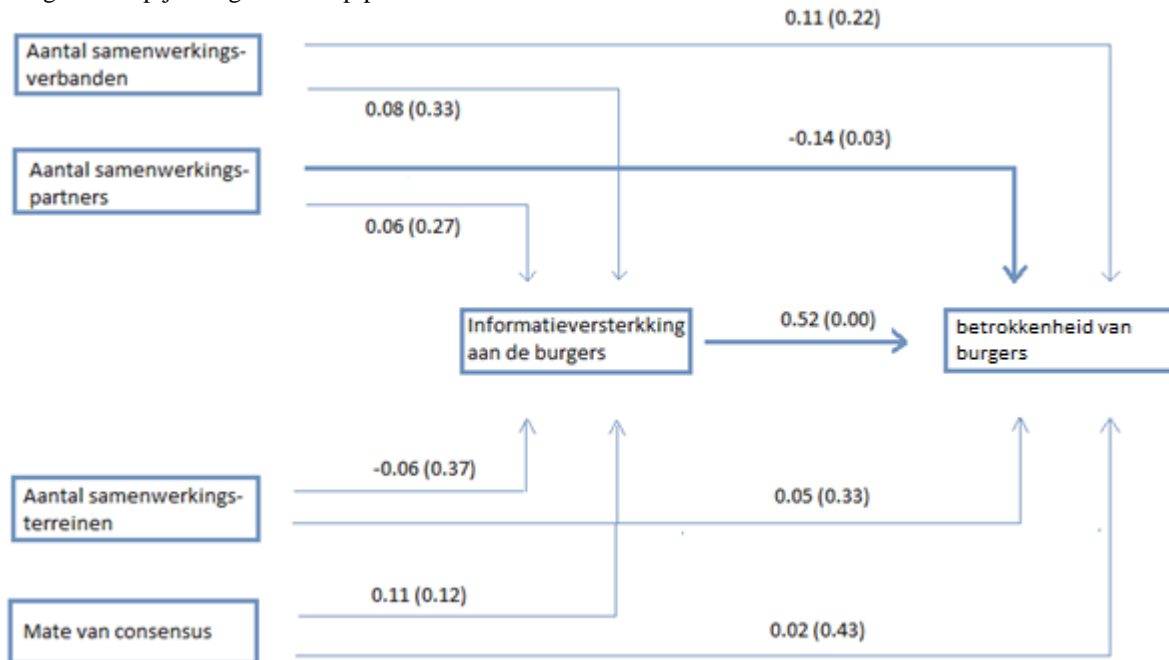
Ook hier worden om de directe invloed en de indirecte invloed van de verklarende factoren op de ‘betrokkenheid van burgers’ te bekijken en om vervolgens tot het totale effect te komen, padanalyses¹⁸ uitgevoerd. Het indirect effect loopt in dit geval via de interveniërende variabele informatieverstrekking aan de burgers. In deze analyse worden de resultaten van meerdere samenhangende regressieanalyses in een causaal model weergegeven.¹⁹ Hierbij wordt dus ook, met behulp van het directe en indirecte effect, het totale effect van de verklarende variabelen weergegeven.

¹⁸ Zie bijlage G voor bijbehorende SPSS output

¹⁹ Voor de p-waardes is gebruik gemaakt van een door Preacher & Hayes (2008) ontwikkelt SPSS macro. Als regressie coëfficiënten zijn de eerder gestandaardiseerde Bèta’s genomen uit de eerdere regressieanalyses.

In figuur 3 is het model weergegeven voor het aspect de ‘betrokkenheid van burgers’ in samenhang met de verklarende factoren, waarbij de informatieverstrekking dus als mediator optreedt.

Figuur 3: Padanalyse van de betrokkenheid van burgers. N= 131, gegeven zijn de gestandaardiseerde Bèta's. Vetgedrukte pijlen significant op $p < 0.05$

$R^2 = 0.303$

Totale effect van het aantal samenwerkingsverbanden = 0.152 (0.18)

Totale effect van het aantal samenwerkingspartners = -0.109 (0.11)

Totale effect van het aantal samenwerkings-terreinen = 0.019 (0.42)

Totale effect van de mate van consensus = 0.077 (0.22)

Figuur 3 geeft een overzichtelijke weergave van de verbanden tussen de verschillende variabelen. Te zien is dat alleen het aantal samenwerkingspartners en de informatieverstrekking een significante rol spelen. Echter blijkt ook hier geen van de verklarende factoren een significant totaal effect te hebben. Hoewel het aantal samenwerkingspartners een significant direct effect heeft, blijkt het totale effect niet significant. Het totale effect van het aantal samenwerkingspartners is -0.109. Deze komt dus tot stand door middel van het significante directe effect van -0.14. Het indirecte effect is $0.06 * 0.52 = 0.031$. Dit komt uit op een totaal effect van $-0.14 + 0.031 = -0.109$. Aangezien het directe effect significant is, moet het indirecte effect er voor gezorgd hebben dat het totale effect van het aantal samenwerkingspartners niet significant is.

Ook de drie andere verklarende factoren hebben geen significant totaal effect op de ‘betrokkenheid van burgers’. Dit is logisch te verklaren aan de hand van het feit dat geen van deze factoren een direct significant effect heeft op de ‘betrokkenheid van burgers’. Daarbij komt nog dat ze ook geen significante invloed hebben op de informatieverstrekking. De totale effecten van deze drie factoren worden op dezelfde manier berekend als het aantal samenwerkingspartners.

In vergelijking met het causale diagram voor de ‘betrokkenheid van de gemeenteraad’ blijkt dat het aantal samenwerkingspartners dus wel een significant effect heeft.

9. Overzicht van de analyses

Aan de hand van de Cronbach's alpha valt te beargumenteren dat de samengestelde aspecten van de democratische kwaliteit betrouwbare schalen zijn. De waarden van 0.671 en 0.701 geven duidelijke samenhang aan tussen de items van de aspecten. Deze schalen zijn dus prima te gebruiken. Ook de samengestelde variabele 'mate van consensus' en 'informatieverstrekking aan de gemeenteraad' brengen geen problemen met zich mee wat betreft de betrouwbaarheid.

Uit de analyse van de items van de aspecten van de gepercipieerde democratische kwaliteit blijkt dat er toch een behoorlijk aantal verschillen tussen zitten. Het is zelfs zo dat op één vergelijking na, alle items significant van elkaar verschillen. Zeer duidelijk is ook het verschil tussen de beide aspecten. Waar de items van het aspect de 'betrokkenheid van de gemeenteraad' minimaal een waarde van 5.32, en een maximum van 7.01 hebben, blijkt de waarde voor het aspect de 'betrokkenheid van burgers' duidelijk minder te zijn. Met waarden van slechts 2.45 en 3.89 blijkt de invloed van de burgers en maatschappelijke organisaties aanzienlijk minder dan dat van de gemeenteraad.

Ook opvallend is dat er in verschillende gemeenten totaal anders wordt gedacht over de verschillende items van beide aspecten. Voor alle items van het aspect de 'betrokkenheid van de gemeenteraad' is het zelfs zo dat er het minimum van 1 en het maximum van 10 is ingevuld. Dit duidt dus op grote verschillen in de perceptie die gemeenten hebben over het effect dat uitgeoefend kan worden op het regionaal bestuur.

Over de verschillen en overeenkomsten van de verklarende factoren valt te zeggen dat alle factoren normaal verdeeld lijken te zijn. Echter belangrijk voor de verschillen binnen de factoren is de standaardafwijking van de variabele. Hierdoor kan de spreiding, of juist concentratie, van de waarden verklaard worden.

Als er gekeken wordt naar de spreiding van de variabelen valt vooral het aantal samenwerkingspartners op. Met een minimum van 12 samenwerkingspartners en een maximum van 114 partners, zijn de verschillen tussen de gemeenten behoorlijk. Ook de standaardafwijking van 20.88 gemeenten geeft aan dat er veel verschillen zijn tussen de gemeenten. Naast het aantal partners blijkt ook de mate van consensus voor de gemeenten redelijk verspreid.

De informatieverstrekking aan zowel de gemeenteraad als aan de burgers is vergeleken met de mate van consensus meer geconcentreerd. Met een kleinere standaardafwijking liggen meer gemeenten, zo'n 68%, binnen een kleiner verschil van waarden.

Uit de regressieanalyses blijkt dat de werkelijke invloed van de verklarende factoren op de democratische kwaliteit niet zo groot is als verwacht. De regressieanalyses geven aan dat de informatieverstrekking aan zowel de gemeenteraad als aan de burgers en maatschappelijke organisaties de belangrijkste verklarende factor is. Met regressie coëfficiënten van 0.538 en 0.522 is een duidelijk significante invloed op beide aspecten van democratische kwaliteit te zien. De andere verklarende factoren blijken veel minder invloed te hebben dan verwacht. Behalve een significante invloed van -0.14 van het aantal samenwerkingspartners op de 'betrokkenheid van burgers' blijkt er geen invloed te zijn.

De padanalyses geven een duidelijk overzicht van de invloeden van de verklarende factoren. Verder toevoegend aan de voorgaande regressieanalyses geeft het zicht op het totale effect van de verklarende factoren, in plaats van enkel de directe invloed en indirecte invloed uit de regressieanalyses. Echter blijkt dat ook geen van de totale effecten van de verklarende factoren een significante invloed heeft op de twee aspecten van democratische kwaliteit.

10. Conclusie en beperkingen

Het doel van het onderzoek is een antwoord te geven op de vraag:

Wat zijn de effecten van de inrichting en het proces van de intergemeentelijke samenwerking van een gemeente op de door vertegenwoordigers van de gemeente gepercipieerde democratische kwaliteit van die samenwerking?

De effecten van de verklarende factoren blijken in de praktijk een stuk minder te zijn dan theoretisch verwacht kon worden. Enkel de informatieverstrekking heeft een zeer duidelijke invloed op zowel de 'betrokkenheid van de gemeenteraad' bij het regionaal bestuur, als de 'betrokkenheid van burgers' bij het regionaal bestuur. Het gaat hierbij om een positieve invloed. Een verbetering van de informatieverstrekking leidt tot een verbetering van de democratische kwaliteit. Dit wil dus zeggen dat de beschikbaarheid van juiste informatie essentieel is voor beïnvloeding van regionale besluitvorming. Theoretisch logisch, aangezien zonder informatie over het regionale bestuur er weinig te beïnvloeden en te controleren is. Hierin valt dan ook een hoop verbetering te behalen. De informatieverstrekking aan de gemeenteraad scoort met een gemiddelde van 5.9 voldoende, de informatieverstrekking aan de burgers en maatschappelijke organisaties slechts een 3.92. Dit kan gebruikt worden om de 'betrokkenheid van burgers' bij het regionaal bestuur te verbeteren. Ook wat betreft de gemeenteraad is hier nog genoeg te verbeteren.

Naast de informatieverstrekking blijkt er nog één factor van significante invloed. Het aantal samenwerkingspartners heeft een negatieve invloed op de 'betrokkenheid van burgers'. Wanneer het aantal samenwerkingspartners stijgt zal het effect van de burgers en maatschappelijke organisaties op het regionaal bestuur dalen. Dit betekent dat de 'betrokkenheid van burgers' ondergeschikt raakt wanneer meerdere partners bij het regionaal bestuur betrokken worden. Dit is niet het geval voor de 'betrokkenheid van de gemeenteraad'. Het aantal samenwerkingspartners blijkt hier geen significante invloed te hebben. De 'betrokkenheid van de gemeenteraad' bij het regionaal bestuur verandert niet wanneer het aantal partners toeneemt.

Wat betreft de andere verklarende factoren valt te zeggen dat het geen significante invloed uitoefent op de democratische kwaliteit. Om de democratische kwaliteit van het regionaal bestuur verder te kunnen verklaren zal gezocht moeten worden naar andere verklarende factoren. Hierbij kan er gedacht worden aan het feit dat gemeenteraden vaak te maken hebben met tijdgebrek (BZK, 2005). Dit zou kunnen betekenen dat hoewel de gemeenteraden wel degelijk bij het regionaal bestuur betrokken worden, er simpelweg te weinig tijd is voor de raden om zich er echt in te verdiepen en mee te bemoeien.

Verhoest (2002) heeft het er over dat de invloed van de gemeenteraad door middel van bekostiging van het beleid. Pfeffer & Salancik (2003) hebben het daarnaast over 'resource dependency' als middel voor het controleren van organisaties. Op basis hiervan zou de mate waarop het regionaal bestuur afhankelijk is van de gemeenteraad gezien kunnen worden als een factor dat de democratische kwaliteit van het regionaal bestuur deels zou kunnen verklaren.

Voor dit onderzoek zijn ook een aantal beperkingen te bedenken. Zo is dit onderzoek gericht op de twee aspecten van democratische kwaliteit. De 'betrokkenheid van de gemeenteraad' en de 'betrokkenheid van burgers'. Hoewel deze aspecten beide over de betrokkenheid gaat, worden te op verschillende manieren gemeten. Daar waar de 'betrokkenheid van de gemeenteraad' gemeten wordt aan de hand van vier vragen, wordt de 'betrokkenheid van burgers' slechts gemeten aan de hand van

twee vragen. Deze beperking zou in volgend onderzoek opgelost kunnen worden door dezelfde criteria voor de aspecten te gebruiken.

Daarnaast is het zo dat dit onderzoek zich richt op de gepercipieerde democratische kwaliteit. Dit betekent dat de democratische kwaliteit bepaalt wordt aan de hand van de meningen van de gemeentesecretarissen. Het gaat hier dus niet direct om de werkelijke democratische kwaliteit. Deze beperking wordt echter wel afgezwakt doordat in het onderzoek gebruik is gemaakt van de meningen van de gemeentesecretarissen van heel Nederland. Hoe hoger de respons, hoe groter de kans dat de gemeten gepercipieerde democratische kwaliteit de werkelijke democratische kwaliteit is van het regionaal bestuur.

11. Literatuurlijst

Boogers, M., Denters, B., & Sanders, M. (2015). Effecten van regionaal bestuur: Quick scan van de effectiviteit en democratische kwaliteit van regionaal bestuur.

BZK, M. (2005). *Democratische legitimatie intergemeentelijke samenwerkingsverbanden*.

Feiock, R. C. (2004). *Metropolitan Governance: Conflict, Competition and Cooperation*.

Conflict, Competition and Cooperation.

Feiock, R. C. (2007). Rational choice and regional governance. *JOURNAL OF URBAN AFFAIRS*,.

Jacobsen, D. I. (2014). Regional Governance Networks: Filling In or Hollowing Out?

Pfeffer, J., & Salancik, G. R. (2003). The external control of organizations: A resource dependence perspective. Stanford Business Books

Preacher, K. J., & Hayes, A. F. (2008). Asymptotic and resampling strategies for assessing and comparing indirect effects in multiple mediator models. *Behavior research methods*, 40(3), 879-891.

Raad, & bestuur, v. h. o. (2015). *Democratische legitimiteit van samenwerkingsverbanden*

Traag, J. M. E. (1990). *De wet gemeenschappelijke regelingen 1985: Gemeentelijke zelfstandigheid en verlengd lokaal bestuur*.

Verhoest, K., 2002, Resultaatgericht verzelfstandigen, Faculteit Sociale Wetenschappen – Departement Politieke Wetenschappen, K.U. Leuven

Ucla. (2015a). Regressie analyse. from http://www.spsshandboek.nl/regressie_analyse/

Ucla. (2015b). SPSS FAQ

What does Cronbach's alpha mean. from <http://www.ats.ucla.edu/stat/spss/faq/alpha.html>

Wet gemeenschappelijke regelingen, 13.1 C.F.R. (1984).